

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Ζ'

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 5 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1939

ΑΡΙΘ. 30-31

ΕΙΡΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Ἡ Α. Θ. Μ. ὁ Πάπας καὶ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει αὐτοῦ καὶ ἐνθρονίσει εἰς τὸν ἀποστολικὸν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου θρόνον τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρέων ἀπέστειλε πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσάνθον τὰ εἰρηνικὰ αὐτοῦ Γράμματα ἔχοντα οὕτω :

Ἀριθμ. 1734

Χρυσάνθω

Τῷ Μακαριωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος

Χριστοφόρος

Πάπας καὶ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας
καὶ πάσης Ἀφρικῆς

ἀσπασμὸν ἅγιον ἐν Χριστῷ Σωτῆρι.

Γνωστὸν ἤδη ἐκ τηλεγραφικῶν ἐντεῦθεν εἰδήσεων τυγχάνει τῇ Ὑμετέρῳ Μακαριότητι, ὅτι τῇ 21ῃ παρελθόντος μηνὸς Ἰουνίου, ἔλθω καὶ εὐδοκίᾳ τοῦ Νυμφίου τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, ὑποδείξει δὲ Κλήρου τε καὶ Λαοῦ, ὡς καὶ κανονικαῖς ψήφοις τῶν παρ' ἡμῖν ἐνταῦθα Ἁγίων Ἀρχιερέων, ἐν Συνόδῳ συνελθόντων ἐν τῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἱερῷ Ναῷ Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου, ἐξελέγημεν Πρόεδρος τῆς Ἁγιωτάτης καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀλεξανδρέων. Ἀνηγγέλθη ἐγκαίρως Ὑμῖν καὶ ἡ τὴν ἐκλογὴν τῇ ἀμέσῳ ἐπομένῃ Κυριακῇ, ἤτοι τῇ 25ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐπακολούθησασα ἐν τῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ αὐθις Ἱερῷ Ναῷ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου γενομένη ἐνθρονίσις ἡμῶν, ἐνθα ἐδοξάσαμεν ἐν Ἐκκλησίᾳ πολλῇ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν.

Διεδέχθημεν, ὡς γνωστὸν, ἐν τῇ Προεδρείᾳ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης τόν, Μαριτίου ἀρξιμένου τοῦ ἔτους τούτου, πρὸς Κύριον μεταστάντα καὶ ἐν σκηναῖς δικαίων ἡδὴ ἀναπαύομενον ἀοίδιμον Πάπαν καὶ Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Νικόλαον, ὅστις καίτοι ἐπὶ τριετίαν μόνην ἐπατριάρχευσεν, ἐν τούτοις πᾶσαν ἐπεδείξατο ἐπιμέλειαν, ἵνα καλῶς μὲν καὶ ὁσίως ποιμάνῃ τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ Ποίμνην ταύτην, κατακολουθήσῃ δὲ τοῖς ἴχνεσι πολλῶν πολλῶν τὸν ἔπαινον ἐν τῇ ὅλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐχόντων ἁγίων προκατόχων του. Ἔστω αἰώνιος καὶ ἄληστος αὐτοῦ ἡ μνήμη.

Ἦδη διὰ τῶνδε τῶν Εἰρηνικῶν ἡμῶν Γραμμάτων τὴν κατ' ἀρχαιοτάτην παράδοσιν τῆς μετὰ πασῶν τῶν Ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, καὶ δὴ τῶν Προέδρων αὐτῶν τῶν δοκούντων στύλων εἶναι ἐν τῇ αὐτῇ κατὰ Χριστὸν πίστει, ἐλπίδι τε καὶ ἀγάπῃ ἐπικοινωνίαν ἐγκαινίζοντες, καὶ τὴν μετὰ τούτων πάντων ἀδελφικὴν συνεργασίαν ἐν τῇ διοικήσει τῆς ἐμπιστευθείσης Ἡμῖν Ἀγιωτάτης ταύτης Ἐκκλησίας μετὰ πάσης προθυμίας ἐπιδιώκοντες, πρώτιστα μὲν καὶ μάλιστα, καθ' ἣν ἔχομεν ὑποχρέωσιν ἐνώπιον τοῦ Μεγάλου ἡμῶν Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ συμπάσης τῆς Ἐκκλησίας δηλοῦμεν :

Ὅτι τὴν ἁγίαν καὶ ἀμόμητον ἡμῶν πίστιν τῆς Ὁρθοδόξου ἐν Ἀνατολῇ Ἐκκλησίας, ὡς ταύτην αἶτε Ἁγία Γραφαὶ καὶ αἱ ἀπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων κατὰ καιροῦς εὐδοκίᾳ καὶ ἐν τῷ ὄνματι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ συγκληθεῖσαι ἐν Νικαίᾳ τε καὶ ὀπουδήποτ' ἀλλαχοῦ Οἰκουμενικαὶ καὶ Μεγάλαι Τοπικαὶ Σύνοδοι καὶ οἱ μεγάλοι Φωστῆρες τοῦ στερεώματος τῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ καθάρειαν, καὶ ἀνέπτυξαν, καὶ ἐδίδαξαν, ἡμεῖς καθάπερ καὶ κατὰ τὴν εἰς Ἐπίσκοπον προχειρισὶν ἡμῶν διεκηρύξαμεν, ἀνευ τινὸς ἐπιφυλάξεως, ἔκτοτε καὶ μέχρι σήμερον, καὶ ὁμολογήσαμεν, καὶ ὁμολογήσομεν, καὶ μαρτυρήσομεν, ἐὰν δεῆσῃ, ἐν τῷ μέλλοντι ὑπὲρ αὐτῆς.

Ὡσαύτως τὴν ἐνότητά ἐν τῇ παραδοθείσῃ ἡμῖν λατρεία τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς αὕτη διὰ τῶν αἰώνων ἐν τοῖς Οἰκουμενικοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς κανόσι καὶ ἐν κανονικαῖς διατάξεσιν, ἔτι δὲ καὶ ἐν τῇ πράξει τῆς ὅλης Ἐκκλησίας μέχρις ἡμῶν παρεδόθη καὶ τηρεῖται πανταχοῦ, καὶ ταύτην δηλοῦμεν, ὅτι, ὡς θεόπνευστον καὶ θεοπαράδοτον, καθ' ἣν μέχρι τοῦδε διὰ τῆς Χάριτος τοῦ Κυρίου, οὕτω καὶ ἐν τῷ μέλλοντι μετὰ τῆς προσηκούσης εὐλαβείας τηρήσομεν. «Τὰ ἀρχαῖα κρατεῖται», ἐπέμειναν μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἐκάστοτε βοῶντες οἱ ἅγιοι Πατέρες ἐν τῇ διατυπώσει τῶν οἰκουμενικοῦ κύρους ἀποφάσεων αὐτῶν.

Ἐτι γενικώτερον βεβαιοῦμεν, ὅτι προθύμως πάνυ τηρήσομεν, τὸ ἐφ' ἡμῖν, τὴν ἐνότητά τῆς Μιάς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς αὕτη ἐνεφανίσθη πάντοτε ἐν ταῖς Οἰκουμενικαῖς καὶ Μεγάλαις ἢ μικραῖς Τοπικαῖς ἢ καὶ ταῖς ἐνδημούσαις Συνόδοις, ἐνθα οἱ θεῖοι Ποιμένες, Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ἔγραψαν καὶ παρέδωκαν ἡμῖν Συνοδικούς Ὅρους καὶ Τόμους καὶ κανόνας οἰκουμενικοῦ καὶ αἰωνίου κύρους. Καλουμένη ἐν προσεχεῖ μέλ-

λοντι, ὡς ἐστὶν ἐνδεχόμενον καὶ ὀρθόν, εἰς τοιαύτας ἁγίας Συνελεύσεις, ἡ Ἐκκλησία αὕτη, ὡς πάντοτε ἀπὸ τῶν ἀρχαιστάτων χρόνων, συνέβλεπεν ὑπὲρ πάντων πολλὰκις ἄλλην Ἐκκλησίαν, οὕτω καὶ ἐν τῷ μέλλοντι βοηθήσει, δι' ὅσον νῦν διαθέτει δυνάμειν εἰς τὴν ἁγίαν ταύτην προσπάθειαν τὴν ὅλην Ἐκκλησίαν.

Καὶ τῆς διὰ Γραμμάτων δὲ μεταξὺ τῶν Προέδρων τῶν κατὰ Τόπους Ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ὁμιλίας τὴν χοῆσιν, ὡς ἀνέκαθεν, ὁσάκις δυσχερῆς ἐτύγχανεν ἢ σύγκλησις οἰασθήποτε Συνόδου, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἶθισται, βεβαιοῦμεν, ὅτι εὐχαρίστως καὶ τὴν συνέχισιν ταύτης ἀποδεχόμεθα, καὶ ταύτη, ἄνευ δισταγμοῦ, κατακολουθήσομεν, καθ' ὅσον διὰ τούτων τῶν Γραμμάτων ἀποδέδεικται, ὅτι συντομώτερον καὶ προχειρότερον πολλὰκις, ἢ μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ γενικωτέρας φύσεως ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων συνεννόησις καὶ ἐνότης ἐξασφαλίζεται.

Οὕτω δὲ ἐπὶ τὸ τέγμα τῶν εἰρηνικῶν ἡμῶν τῶνδε Γραμμάτων ἀχθέντες καὶ αὐτὴν αὖθις τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνόητα ἐπιδιώκοντες, τοῦτο καὶ μόνον τὸ ἐξ ἡμῶν φρονοῦμεν, ὅτι ἔχομεν ὑποχρέωσιν ἐπιπροσθῆναι. Ἡμεῖς μὲν ἐναυθὰ μετὰ παντός τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἱεροῦ Συλλόγου τῶν Ἀρχιερέων ὡς καὶ παντός τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ Λαοῦ οὐδέποτε παυσόμεθα δεόμενοι τοῦ Ἀρχιερέως Χριστοῦ τὴν τε Ὑμετέραν πνευματικὴν Μκαριότητα καὶ τὴν ὅλην ὑπὸ τὴν πνευματικὴν Αὐτῆς μέριμναν Ἐκκλησίαν διαφυλάττειν ἐν ὑγιείᾳ καὶ φωτίζειν, καὶ ἐνισχύειν, ἵνα ἐν τοῖς καλοῖς ὑμῶν ἔργοις δοξάζεται ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Παρ' Αὐτῆς δὲ καὶ τῆς κατ' Αὐτὴν Ἀγιοτάτης Ἐκκλησίας συγχωρήσει Ἡμῖν ἢ Ἀδελφικῇ Αὐτῆς περινοία τὰς αὐτὰς ὑπὲρ Ἡμῶν τε καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἱεροῦ Κλήρου καὶ τοῦ Χριστομένου Λαοῦ ἀξιώσαι δεήσεις τε καὶ ἰκεσίας ἀναφέρειν πρὸς τὸν φιλόανθρωπον ἡμῶν Θεόν, ἵνα καταξίωσῃ Ἡμᾶς τὰς τε ἀναληφθείσας παρ' Ἡμῶν ποιμαντικὰς ὑποχρεώσεις εἰς πέρας αἴσιον ἀγαγεῖν καὶ τὸ ἀγαπητὸν ἡμῖν ποίμνιον ἰδεῖν τῇ ἀνωθεν εὐλογίᾳ πεπληρωμένον, οὕτω δὲ δυνηθῶμεν πάντες καταστήσαι εἰς τὴν ἐπηγγελμένην ἡμῖν σωτηρίαν.

Ἐφ' ᾧ πύθω πολλῶν φιλήματι ἀγάπης κατασπαζόμενοι τὴν Ὑμετέραν φιλὴν Μκαριότητα διατελοῦμεν

† Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ Ἀδελφός

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ

26 Ἰουλίου 1939

ΠΕΡΙ ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΝΩΣΙΝ

Μετὰ τὴν ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀρχαιολογικῇ Σχολῇ γενομένην διάλεξιν τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Βρυξελλῶν κ. H. Grégoire προὐκλήθη ἐν τῷ Τύπῳ συζήτησις περὶ τοῦ δυνατοῦ ἢ μὴ τῆς Ἐνώσεως μεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ περὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν μεταξὺ ἀμφοτέρων ὑπαρχουσῶν διαφορῶν, ὑποστηρικθέντος

μάλιστα διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν, ὡς ἡ περὶ τὴν προσθήκην τοῦ Filioque ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς Πίστεως, εἶναι δευτερεύουσαι καὶ ὅλως ἀσήμαντοι. Τοιαῦται ὅμως γνώμη, ἐκφράζουσαι ἀτομικὰς καθαρῶς τῶν γραφόντων ἀντιλήψεις, ἀποδοκιμαζόμεναι δὲ ὑπὸ τε τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Θεολογίας, οὐ μόνον δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰ πράγματα καὶ τὴν ἱστορικὴν περὶ αὐτῶν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ δύνανται νὰ ἀνακόψωσι τὴν ἀρξαιεὴν ἐκ μέρους τῶν ρωμαιοκαθολικῶν ἐπιστημόνων, ἀξιεπαινον ὄντως, πρωτοβουλίας τῆς ἐκκαθαρίσεως καὶ διαλύσεως τῶν κρατουσῶν παρὰ τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ πλανῶν, ὅπερ καὶ μόνον δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τὴν μόνην καὶ ἀσφαλῆ ἀδιαιτητὴν δὲ βάσιν, ἐφ' ἧς δύνανται νὰ στηριχθῶσιν αἱ πρὸς συνεννόησιν ἢ ἔνωσιν μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν προσπάθειαι. Συγκάλυψις ἢ ἐθελουσιφλία πρὸ τῶν πλανῶν, πολλῶν δὲ μᾶλλον ἀδικαιολόγητος σπουδή, οὐδέποτε ὠφέλησεν, ὡς ἀποδεικνύει ἢ ἐπὶ τοῦ ζητήματος πεῖρα τῶν γενομένων ἤδη ἐν τῷ παρελθόντι καὶ παταγωδῶς ἀποτυχουσῶν πρὸς ἕνασιν ἀποπειρῶν.

Ὁ καθηγητὴς κ. Grégoire ὑπῆρξεν καὶ εἰς τὸ πρόσφατον ἔτι παρελθὸν εἰς ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς παρὰ τοῖς Δυτικοῖς προσπάθειας, τῆς ἀποσκοπούσης εἰς τὴν διαφώτισιν τῆς ρωμαιοκαθολικῆς κοινῆς γνώμης περὶ τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτῶν ἐπικρατουσῶν πλανῶν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ζητήματα τῶν μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας διαφορῶν, δὲν ἀπαιτεῖται δὲ εἰ μὴ νὰ συνεχισθῇ τὸ ἐναρξάμενον ἔργον καὶ νὰ ἐνισχυθῇ ὁ ζήλος τῶν ἐιδικῶν περὶ τὰς σχετικὰς ἐρεῦνας, ὁπότε δὲν εἶναι δυνατόν εἰμὴ νὰ ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τῶν Δυτικῶν ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων σημείων, ἐφ' ὧν ἐξακολουθοῦσιν ἐμμένοντες ἔτι, εὐρίσκονται ἐν ἀδίκῳ.

Ἔχομεν πρὸ ἡμῶν περισπούδαστον ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ κ. H. Grégoire, δημοσιευθὲν ἐν τῇ *Revue catholique des idées et des faits**, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς συμπληρώσεως δεκαετίας ἀπὸ τῆς ἀνόδου εἰς τὸν παπικὸν θρόνον τοῦ ἀειμνήστου Πάπα Πίου τοῦ XI, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ κ. καθηγητὴς, ἐξυμνῶν τὰς εἰρηνευτικὰς τοῦ ρηθέντος Πάπα προσπάθειας, στηριζόμενος ἐπὶ πλουσιωτάτης καὶ νεωτάτης βιβλιογραφίας, προβαίνει εἰς τὴν ἀναγνώρισιν ἀληθειῶν, αἱ ὁποῖαι διὰ τοὺς δυτικούς ἐπιστήμονας, ἐθεωροῦντο τῶς ὡς ἀνήκουστοι, καίτοι αἰετοίτε ἀνεγνωρίζοντο ὑπὸ τῶν ἀνατολικῶν.

«Τὸ ἑλληνικὸν σχίσμα», λέγει ὁ κ. Grégoire, «τὸ ὁποῖον, μέχρι τοῦ 1938, χωρίζε καὶ θέτει ἀντιμετώπους τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν, τὸ ἑλληνικὸν σχίσμα εἶναι προῖον ἀνθρωπίνων παρεξηγήσεων, δηλητηριαζομένων ὑπὸ τῆς ἀγνοίας, καὶ τὸ ὁποῖον μόνον ἢ ἀνιδιοτελεῆς ἔρευνα, χωροῦσα κατὰ τὰς δεδοκισμένας μεθόδους τῆς Ἐπιστήμης, δύναται νὰ διαλύσῃ».

Ταῦτα λέγων ὁ κ. Grégoire ἀς μὴ νομισθῇ ὅτι ἀπευθύνεται πρὸς τὴν Ἀνατολὴν διότι, ὡς λέγει κατωτέρω, αἱ εἰδικαὶ αὐταὶ ἔρευναι ἀποσκοποῦσι, διὰ τῆς λεπτομεροῦς ἀναλύσεως τῶν γεγονότων νὰ ἀποσείσωσι τὰς πλέον βαθέως ἐρριζωμένας προλήψεις

* 18 Fevrier 1938, XVII, 48 σ. 7-9.

τῆς Δύσεως κατ' αὐτῆς τῆς Ἀνατολῆς τῆς μέχρι χθὲς ἀκόμη χαρακτηριζομένης ἐν Ρώμῃ, μετὰ περιφρονήσεως, ὡς «σχισματικῆς» καὶ τὴν ὁποῖαν συνηθίζουσιν ἤδη οὐ μόνον ἐξ ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, νὰ χαρακτηρίζωσιν ἀπλουστερα ὡς ὀρθόδοξον, ἀνευ μάλιστα εἰσαγωγικῶν».

Εἶτα ὁ κ. Grégoire, ἀφοῦ ἐν ἀρχῇ ἐκθέτει δι' ὀλίγων τὰς μέχρι πρό τινας ἐπικρατούσας ἐν τῇ Δύσει περὶ τὸ Σχίσμα ἐσφαλμένας ἀντιλήψεις, προβαίνει ἐπὶ τῇ βράσει τῶν ἐιδικῶν ἔρευνῶν τῶν διακεκριμένων δυτικῶν Θεολόγων καὶ ἱστορικῶν, τοῦ καθηγητοῦ ἄββᾶ Dvornik καὶ τῶν αἰδ. V. Grumel καὶ M. Jugie, Ἀσομπιονιστῶν, καὶ τοῦ M. Amann, καθηγητοῦ τῆς καθολικῆς θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Στρασβούργου, εἰς τὴν ὁμολογίαν ἱστορικῶν ἀληθειῶν, αἱ ὁποῖαι καίτοι εἶναι πικραὶ διὰ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν δὲν παύουσιν ὅμως νὰ ἀποτελῶσιν τὴν ἀληθῆ ἱστορίαν. Μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Φωτίου εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὃν ὁ κ. Grégoire ὀνομάζει «καθηγητὸν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διπλωμάτην μεγαλοφυᾶ, ἀντιπροσωπευτικωτάτην μορφήν τοῦ Βυζαντίου» καὶ μετὰ τὴν Σύνοδον τοῦ 861, τὴν ἐπικυρώσασαν τὴν ἐκλογὴν του καὶ καταδικάσασαν τὸν Ἰγνατίου, ὁ Πάπας Νικόλαος ὁ Α', λέγει ὁ κ. Grégoire «ἀπεκήρυξε τοὺς ἀπεσταλμένους του διότι ἀπεδέχθησαν τὴν ἐνέργειαν ταύτην. Διαψευθεισῶν τῶν ἐλπίδων του, καθ' ὅσον ὁ Φώτιος ἠρνεῖτο πᾶσαν παραχώρησιν ἐπὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ, συνεμάχησε μετὰ τοῦ κόμματος τοῦ Ἰγνατίου. Διότι περὶ τὸν ἄγιον, ἀλλ' ἄκαμπτον, ἐν τῇ ἐπιμονῇ του, πρεσβύτην πατριάρχην εἶχε σχηματισθῆ φανατικὸν καὶ ἐνθουσιώδες κόμμα ἐκ μοναχῶν, ἱερέων καὶ λαϊκῶν. Ὁ Νικόλαος Α', εὐνοῶν τοὺς Ἰγνατιανούς, ἐνόμιζεν ὅτι συνεμάχει μετὰ τῆς ἰσχυροτέρας παρατάξεως τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ λαοῦ».

Ἐξιστορεῖ εἶτα τὰ τῆς δευτέρας εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον ἀναρρήσεως τοῦ Ἰγνατίου, τὰ τῆς καταδικῆς τοῦ Φωτίου καὶ τέλος τὰ τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτοῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰγνατίου. Ὁ Ἰωάννης Η' λέγει, «τὸν ἀνεγνώρισε κατ' ἀρχὴν, παρὰ τὰς ἡγανακτισμένας κραυγὰς τῶν Ἰγνατιανῶν, οἵτινες ἔμενον πιστοὶ εἰς τὸν πρεσβύτερον μοναχὸν καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἀπέστειλε λοιπὸν τοὺς ἀντιπροσώπους του εἰς τὴν μεγάλην Σύνοδον τοῦ 879—880, τὴν ὀγδόην οἰκουμενικὴν διὰ τοὺς Ἕλληνας, τῆς ὁποίας κατέχομεν τὰ πρακτικά. Ἡ σύνοδος αὕτη ὑπῆρξε διὰ τὸν Φώτιον μέγας θρίαμβος. Ὅχι μόνον ἔστερεώθη εἰς τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα, ἀλλ' ἐπετύγχανε παρὰ τοῦ πάπα πλήρη ἱκανοποίησιν διὰ τὸ παρελθόν. Τὰ πρακτικά τῆς προηγουμένης συνόδου, τοῦ 869—870» ἧτις κατεδίκασε τὸν Φώτιον καὶ ἐσφαλμένως ἔθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν δυτικῶν ὡς ὀγδόη Οἰκουμένη, «ἠαυθώθησαν...»

«Ἡ καθολικὴ παράδοσις, ἢ μᾶλλον ὁ μῦθος τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας», συνεχίζει ὁ κ. Grégoire, «ἐσχάτως ἀκόμη ἠρνεῖτο τὸ σπουδαῖον τοῦτο γεγονός. Ἡρνεῖτο ἀκόμη νὰ δώσῃ πίστιν εἰς τὰ ἑλληνικά

πρωτόκολλα τῆς μεγάλης συνόδου τοῦ 879—880, κατηγοροῦσα τὸν Φώτιον ὅτι τὰ εἶχεν οἰκτροῶς πλαστογραφήσει*. Ἐξ ἄλλου ἰσχυρίζετο ὅτι ὁ Ἰωάννης ὁ Η', ἀποκηρύσσων τοὺς ἀπεσταλμένους του, εἶχεν ἀκυρώσει τὴν δῆθεν «Φωτιανὴν ψευδοσύνοδον» καὶ ἀνανεώσει ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τοῦ Ἁγίου Πέτρου τὸ κατὰ τοῦ Φωτίου ἀνάθημα, τὸ ὁποῖον, μετ' αὐτόν, ἐξελύσαν κατὰ τοῦ ἰδίου οἱ πάπαι Μαρίνος, Ἀδριανὸς ὁ Γ', Στέφανος Ε' καὶ (μετὰ τὴν δευτέραν παῦσιν τοῦ Φωτίου ὑπὸ τοῦ Λέοντος ἐν ἔτει 886 διὰ καθαρῶς πολιτικοῦ λόγου) Φορμόζιος. Τέλος δὲ ὅτι ὁ Φώτιος, μολοντί δικαιωθεὶς πρὸς στιγμὴν ὑπὸ τοῦ μεγάλου πάπα Ἰωάννου τοῦ Η', ἐνόχου παροδικῆς ἀδυναμίας, ἀπέθανεν ἀθλίως, τελῶν ὑπὸ τὸ βῆρος ἀλλεπαλλήλων ἀναθημάτων (περὶ τὰ τέλη τοῦ IX αἰῶνος). Ἄλλ' ἐδῶ πλέον πρόκειται περὶ καθαρῶς ὑμῖνον, τοῦ ὁποῖου ἡ μορφή, οὕτως εἰπεῖν, ὀφείλεται εἰς τὸν καρδινάλιον Βαρόνιον (XVI αἰῶν). Ὁ καρδινάλιος οὗτος ἦτο ἀνὴρ καλῆς πίστεως ἀναμφιβόλως καὶ οὐδὲν ἐδημιούργησεν ἀφ' ἑαυτοῦ. Ἐχρησιμοποίησε παλαιὰς πηγὰς, αἵτινες ὅμως δὲν ἦσαν ἐξιοπιστοί. Πρόκειται περὶ συλλογῆς πρωτοτύπων ἐγγράφων καὶ ἐπεξηγηματικῶν κειμένων, ἀποτελούντων ὀλόκληρον ἀντιφωτιανὸν φάκελλον, καὶ προσηρημένων εἰς τὰ πρακτικά τῆς ὀγδόης συνόδου. Οἱ Grumel καὶ Dvornik, ἐξετάσαντες πρὸ τινας ἐπισταμένους τὸν φάκελλον τοῦτον, δὲν ἐδυσκολεύθησαν νὰ ἀναγνωρίσωσιν, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ὑποβολιμαίων ἐγγράφων, σκοποῦντων τὴν συστηματικὴν δυσφήμησιν τοῦ ἀνδρός, πρᾶγμα ὃπερ κατηγγέλθη ἤδη καὶ ὑπὸ τοῦ ἄββᾶ Amann. Πρόκειται περὶ πολεμικῆς μηχανῆς στηθείσης κατὰ τοῦ Φωτίου, ἅμα δὲ καὶ κατ' αὐτῆς ἀκόμη τῆς παπασύνης, ἐφ' ὅσον αὕτη συμφωνεῖ μετὰ τοῦ Φωτίου. Ποῖοι εἶναι οἱ συντάκται των; Ὅπαδοὶ φανατικοί, θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ ἀμετανόητοι, τῆς «μικρᾶς Ἐκκλησίας» τῶν Ἰγνατιανῶν, οἵτινες, ἐπὶ πολὺν χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου των, ἐξηκολούθουν νὰ ἐπισωρεῦσιν ἐπιχειρήματα, κείμενα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον νεοθευμένα καὶ ἐν ἀνάγκῃ τὰ πλαστιά, δὲ νὰ δείξωσιν ὅτι ὁ Φώτιος, βεβαρυνμένος ὑπὸ ἀναθημάτων, δὲν ἠδύνατο ν' ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τῶν πολλαπλῶν ἀφορισμῶν ὑπ' οὐδεός, οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πάπα ἔτι. Διὰ τοῦτο ὁ Dvornik πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἔδωκε εἰς ἀποφασιστικὸν ἄρθρον του, τοῦ ὁποῖου τὰ συμπεράσματα ἐγένοντο κοινῶς ἀποδεκτά, τὸν προκαλέσαντα ἐντύτως τίτλον «Τὸ δεύτερον σχίσμα τοῦ Φωτίου, μία ἱστορικὴ πλάνη». Ἡ ὑπόθεσις ἐκρίθη. Ὑπῆρξε ἔρις, καὶ δὴ σοβαρὰ, μεταξύ τοῦ Φωτίου καὶ τοῦ Νικολάου. Κατόπιν ὅμως τῆς ἐκ νέου ἀποκαταστάσεώς του εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, γενομένης κατὰ τὸν πλέον κανονικὸν τρόπον, ὁ ἐπιφανὴς οὗτος βυζαντινὸς δηγλάγη, ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Η', ἐνὸς ἐκ τῶν συνετεωτέρων παπῶν τῆς ἱστορίας, μετὰ τῆς Ρώμης καὶ οὕτως ἢ Ἐκκλησία ἐπανεῖρε τὴν εἰρήνην, εἰρήνην πλήρη καὶ

* Σημ. «Ἐκκλ.». Σημειώτεον ὅτι ἡ γνησιότης τῶν Πρακτικῶν τούτων ἀνεγνωρίσθη τέλειον. Πρβλ. Das Mittelalter, G. Ficker—H. Hermelink, ἐκδ. 2α, 1929 σ. 52 καὶ Échos d'Orient, XXXVII, 1938, σ. 101.

δριστική. Ὁ Ἰωάννης ὁ Η΄ κατ' οὐδένα τρόπον ἐμα-
ταίωσε τὸ συμφυλιωτικὸν αὐτοῦ ἔργον. Οὐδεὶς ἐκ τῶν
διαδόχων του ἔθιξε τοῦτο, παρὰ τις ὑποκινήσεις, τὰς
ὑβρεις καὶ τὰ ψεύδη τῆς «μικρᾶς Ἐκκλησίας» τῶν Ἰ-
γνατιανῶν. Ἐὰν ὑπῆρξαν τότε σχισματικοί, ἐπρόκειτο
περὶ τῶν φανατικῶν καὶ ἀδιαλλέκτων ὀπαδῶν τοῦ
Ἰγνατίου, οἵτινες ὁμῶς κατὰ τὸ 897 προσεχώθησαν
εἰς τὴν διοικοῦσαν Ἐκκλησίαν. Ἐξ ὅλων τῶν τε-
λευταίων τούτων ἐρευνῶν τοῦ ἀββᾶ Dvornik προ-
κύπτει, ὅτι οὔτε ὁ Φώτιος οὔτε ἄλλος οὐδεὶς ἐπλα-
στογράφησε τὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου τοῦ 879-880,
ἦτις, ἅς μὴ τὸ λησιμονῶμεν, ἀκυροὶ τὴν προηγουμέ-
νην, τὴν θεωρουμένην ὡς ὀρθοὴν Οἰκουμένην τοῦ
ἡμετέρου κανόνος, κανόνος οὗτινος ὁ Dvornik θὰ
ἀποκαταστήσει προσεχῶς τὴν πρόσφορον προέλευσιν.
Ἄς μὴ ἐπιμένωμεν περισσότερον, οἱ ἀναγνώσται
ἡμῶν ἀντελήφθησαν ἤδη τὰς μεγάλας, τὰς ἐπιτυχεῖς
συνεπειὰς τοῦ θριάμβου τούτου τῆς ἀληθείας*.

Κατωτέρω ὁ κ. Grégoire, ὁμιλῶν περὶ τοῦ μνη-
μονευθέντος ἀντιφωτιστικοῦ φακέλου τῶν Ἰγνατιανῶν
καὶ τῶν προσφάτων μελετῶν τοῦ καθηγητοῦ Dvornik,
αἱ ὁποῖαι ἀπεκάλυψαν τὴν πλαστικότητα του λέγει:
«Πράγματι, καὶ ὀφείλομεν νὰ τὸ ἡμιλογίσωμεν, ὅσον
καὶ ἂν εἶναι λυπηρὸν, ὑπῆρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ
ἱστορία μιᾶς τραγικῆς περιόδου διὰ τὴν παγκόσμιον
Ἐκκλησίαν ἐγράφητο ἐπὶ τῆς βάσει τῶν ἀθλίων σπερ-
μολογικῶν μιᾶς ὁμάδος φανατικῶν βυζαντινῶν τοῦ
IX αἰῶνος. Ἐπιφανεῖς σοφοὶ ὡς οἱ καρδινάλιοι
Baronius καὶ Hergenröther παρεσύρθησαν ὑπὸ τῶν
φληναφημάτων τούτων*».

Τέλος ὁ κ. Grégoire, εἰσερχόμενος εἰς σύντομον
ἔξεσασιν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ Κη-
ρουλαρίου γενομένην ἀποτελεσιν τοῦ Σχίσματος με-
ταξὺ Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, λέγει:
«Καὶ ἐδῶ ἔτι ὑφίσταται ἡ συνήθεια νὰ ἐκτοξεύων-
ται κατηγορίαι κατὰ τοῦ Βυζαντίου. Ἄλλ' ὁ αἰδ.
Jugie εἰς ἄρθρον του, δημοσιευθὲν πρό τινας, ἔσχε τὸ
θάρρος νὰ ἀτενίσῃ κατὰ πρόσωπον τὴν ἀλήθειαν.
Ἀναγινώσκων τις τὸ ἀτοκαλυπτικὸν τοῦτο ἄρθρον
μένει ἐκπληκτος πρὸ τῆς ἐκτίκτου ἀδεξιότητος καὶ
τῆς θεολογικῆς ἀγνοίας, ἃς ἐπεδείξαντο, κατὰ τὸ θέ-
ρος τοῦ 1054, οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ
Θ' ἰδίως δὲ ὁ καρδινάλιος Οὐμβέρτος, οἵτινες ἐνήρ-
γησαν κατὰ τρόπον, ὅστις ἐπέπρωτο νὰ εἶναι ἀνε-
παιδότητος, κατὰ τὴν παρεμπροσθέν ἐν τῷ μεταξὺ
χρησίαν τοῦ παπικοῦ θρόνου. Ὁ Λέων ὁ Θ' ἀπέ-
θανε τῆ 13 Ἀπριλίου τοῦ 1054. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ,
ὑποδειχθεὶς κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους ὑπὸ
τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Ἐρρίκου τοῦ
Γ', δὲν εἶχεν εἰσέλθῃ εἰς Ρώμην, ὑπὸ τὸ ὄνομα Βί-
κτωρ Β', εἰμὴ τῆ 3 Ἀπριλίου τοῦ 1055. Ὁ καρδι-
νάλιος Οὐμβέρτος καὶ οἱ σύντροφοὶ του εὐρίσκοντο
ἐκτοτε εἰς περιέργον θέσιν. Ἀπὸ κανονικῆς ἀπό-

* Σημ. «Ἐκκλ.» Σημειώτεον ὅτι καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων,
ἔτι δὲ καὶ ὁ ἐθνικὸς ἡμῶν ἱστορικὸς Κ. Παπαρηγόπουλος
εἶχον παρασυρθῆ ὑπ' αὐτῶν. Πρβλ. Ἱστορ. τοῦ Ἑλλ. ἔθνους,
ἐκδ. Ἐλευθεροπούλου, τόμ. Γ' σ. 287.

1. M. Jugie, «Le Schisme de Michel Cérulaire» ἐν
Échos d'Orient, XXXVI, No 188, 1937, oct.-déc.
pp. 440-473.

ψεως ἠδύναντο νὰ ὀνομάζωνται ἀκόμη ἀπεσταλμένοι
τῆς Ἀγίας Ἐδρας, ἐφ' ὅσον ὁ πάπας, ὅστις τοὺς εἶ-
χεν ὀρίσει δὲν εὐρίσκετο πλέον ἐν ζωῇ; Ἐν πάσῃ
περιπτώσει δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι αἱ βαρεῖαι
πρωτοβουλίαι, ἃς θὰ ἐλάμβανον, καὶ αἱ ἀδεξιότητες,
ἃς θὰ διέπρωτον, εἶχον τύχει τῆς ἀπολύτου ἐπιδοκι-
μασίας τοῦ ἀποθιανόντος πάπα. Πάσαι αἱ ἐνέργειαι
των δὲν ἐπεβάρουν εἰμὴ μόνον αὐτοὺς, καὶ εἶναι ἐν-
χυριστον, ἀπο τῆς ἀπόψεως ταύτης, ὅτι ὁ πατριάρχης
τοῦ Βυζαντίου ἠγρηθη νὰ τοὺς θεωρῆσῃ ὡς ἐκ-
φράζοντας τὰς ἀντιλήψεις τοῦ ρωμαίου ποιήσαν-
τος...».

Μεθ' ὃ παραθέτων ὁ κ. Grégoire τὴν ἐκ τοῦ ἄρ-
θρου τοῦ ἀββᾶ Jugie περιεκτικὴν τὴν ἀφορῶσαν εἰς
τὸν ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα ἐν μέσῃ Ἀγίᾳ
Σοφίᾳ ἐπιδεικτικῶς γενομένην ἀφορισμὸν τῶν Ἀνα-
τολικῶν, λέγει «Ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἡ θεατρικὴ
αὐτῆ χειρονομία ἦτο θλιβρὰ πρὸ πάντων διὰ τὸ
περιεχόμενον τῆς καταδικαστικῆς ταύτης ἀποφάσεως
καὶ διὰ τὸ ὕψος εἰς ὃ εἶχε συνταχθῆ. Προσῆπτεν εἰς
τὸν Κηρουλάριον καὶ τοὺς ὀπαδοὺς του, ἐμμέσως δὲ
εἰς πάντας τοὺς βυζαντινοὺς, ἐπὶ τῶν βασιμῶν
κατηγοριῶν, σειρᾶν ὅλην φανταστικῶν αἰρέσεων καὶ
ἐγκλημάτων». «Ὁ καρδινάλιος Οὐμβέρτος», λέγει ὁ
Jugie, «ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ κατηγορῇ τοὺς
Ἕλληνας ὅτι εἶχον ἀφαιρέσει ἐκ τοῦ συμβόλου τῆς
Νικαίας—Κωνσταντινουπόλεως τὴν λέξιν Filioque,
ἀποδεικνυόμενος οὕτως ὅτι ἠπατάτο οἰκτρῶς». Καὶ
συνεχίζει ὁ κ. Grégoire «ὁ συντάκτης ἀγνοεῖ ἢ γνω-
ρίζει ἀτελῶς τὰς προηγουμένας συζητήσεις, αἷτινες
ἐγένοντο ἐπὶ Φωτίου καὶ πρὸ αὐτοῦ. Τὰ συγγράμ-
ματα τοῦ Φωτίου καὶ τῶν μαθητῶν του τῷ διέφρευ-
γον παντελῶς. Κατὰ μείζονα λόγον δὲν εἶναι ἐνήμε-
ρος τῶν πολλῶν λεπτῶν ἀποχωρήσεων τῆς θεολογίας
τοῦ Βυζαντίου. Ἐν ᾧ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιμείνῃ ἐπὶ τοῦ
κεφαλαιώδους σημείου, ὅτι κατὰ τοὺς Λατίνους ὁ
Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς δὲν ἀπετέλουν εἰμὴ τὴν ἐνιαίαν
ἀρχὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, παραδόξως τηρεῖ ἐπ'
αὐτοῦ τελείαν σιγήν. Δὲν ἤρκει δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλ'
ἦτο πεπεισμένος ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἔνοχοι ἀφαιρέ-
σεως λέξεων τοῦ Συμβόλου, ἐν ᾧ ἡ ἀλήθεια ἦτο, ὅτι
οἱ Λατῖνοι εἶχον εἰσαγάγει προσθήκην...».

Ἡ προσθήκη αὕτη εἶνε ἡ τοῦ Filioque, τὴν ὁ-
ποῖαν, καίπερ χαρακτηρισθεῖσαν ὑπὸ ἡμετέρων ὡς
δευτερεύουσαν καὶ ἀσήμαντον, ὁ κ. Grégoire ὀνομά-
ζει ἀλλαχού τοῦ ἄρθρου του «αἰρετικὴν καὶ ἀνθαί-
ρετον».

Ὡς θὰ παρετήρησεν ὁ ἀναγνώστης, οἱ ρωμαιοκα-
θολικοὶ ἐπιστήμονες, ἐπετέλεσαν ἤδη σπουδαῖον βῆμα
«εἰς τὸ νὰ καταγγέλλωσι μετὰ θαυμαστῆς παρορησίας
τὰ σφάλματα καὶ τὰς πλάνας τοῦ παρελθόντος», αἱ
ὁποῖαι ἐδέσποζον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ των. Ἡ Ὀρθό-
δοξος Ἐκκλησία, παρμείνασα ἀείποτε ὀρθόδοξος,
δὲν εὐχεται ἄλλο τι εἰ μὴ νὰ σημαθῇ συντόμως ἡ ὥρα
καθ' ἣν οἱ ἐπιστήμονες τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας,
προχωροῦντες ἔτι περισσότερον, θὰ ἄρῳσιν ἐκποδῶν
καὶ τὰς ὑπολοίπους πλάνας καὶ θὰ ἀναγνωρίσωσιν.
ὅτι ὅσα ἢ μέχρι τῆς χθὲς ἐν Ρώμῃ ὡς σχισματικὴ
χαρακτηριζομένη Ὀρθοδοξία ἀείποτε ἐπίστευε καὶ

υπεστήριζεν ἦσαν ὄντως ἀληθῆ καὶ βέβαια. Τὸ τοιοῦτον δὲν θὰ ἀποτελῆ εἰμὴ πληρεστέραν ἀποκατάστασιν τῆς ἀληθείας.

ΤΟ ΚΥΡΟΣ

ΤΩΝ ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΩΝ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΩΝ

Τὸ ζήτημα περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἀπασχόλησε καὶ ἀπασχολεῖ τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ μακροῦ χρόνου, ἐνδιαφερομένην, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐγκυρότητος αὐτῶν ἀπὸ τε δογματικῆς καὶ κανονικῆς ἐπόψεως. Κατὰ τὸ Συνέδριον τοῦ Λάμπεθ τοῦ 1930, εἰς τὸ ὁποῖον ὡς παρατηροῦνται εἶχον παρακαθῆσαι καὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐξεφράσθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλικανῶν ἐπισκόπων ἡ εὐχή, ἵνα κατὰ τὴν προσεχῆ αὐτῶν ἐν Λάμπεθ Συνέλευσιν τοῦ 1940 ἔχῃ ἀποφανθῆ περὶ τοῦ ζητήματος ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία. Ἐν τῷ μεταξύ χρόνῳ ἐκ τῶν Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν αἱ Ἐκκλησίαι ΚΠόλεως, Ἀλεξανδρείας, Κύπρου καὶ Ρουμανίας ἐξήνεγκαν τὴν γνώμην αὐτῶν, ἀναγνωρίσασαι τὸ κύρος τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Ποιμῆτος τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ Ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας παρεκάλει τὸν ἀείμνηστον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν, ἵνα φέρῃ τὸ ζήτημα ἐνώπιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἀπόφασιν ἐπ' αὐταῦ.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ἵνα διαφωτισθῆ πλήρως περὶ τοῦ θέματος, πρὶν ἢ προβῆ εἰς τὴν συζήτησιν αὐτοῦ, παρεκάλει τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἵνα μελετήσῃ τὸ ζήτημα καὶ ὑποβάλλῃ ἐν καιρῷ τὸ πόρισμα αὐτῆς. Ἡ Θεολογικὴ Σχολή, μετὰ μακρὰν μελέτην, ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς τῆς 30/6/1939, ἧς μετέσχε καὶ ὁ ὁμότιμος καθηγητὴς τῆς Δογματικῆς κ. Κ. Δουβουνιώτης, ἀπεφάνθη ὁμοφώνως ὅτι «κατ' ἀκριβείαν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει ὡς ἐγκυρὰ μόνον τὰ ὑπ' αὐτῆς τελούμενα μυστήρια. Εἰς εἰδικὰς ὁμοσχευάσεις ἢ Ἐκκλησία, ἐφ' ὅσον ἤθελε θεωρῆσαι πρόπον καὶ σκόπιμον μετ' ἐπισταμένην ἔοικεν ἂν τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν, δύναται κατ' οἰκονομίαν νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν χειροτονίαν προσερχομένου εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν Ἀγγλικανοῦ».

Ὑπὸ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ὡοίσθησαν εἰσηγηταὶ οἱ καθηγηταὶ κ. Κ. Δουβουνιώτης καὶ Ἀ. Ἀλιβιζᾶτος, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον ὁ δεύτερος ὑπέβλεψε γραπτὸν ὑπόμνημα, οὗ τὴν δημοσίευσιν ἀρχομένη κατωτέρω. Ὑπομνήματα ὑπέβαλον ὡσαύτως οἱ καθηγηταὶ κ. κ. Λ. Μπαλάνος καὶ Π. Μπρατσιώτης, σχετικὸν δὲ σημεῖωμα καὶ ὁ καθηγητὴς κ. Π. Τρεμπέλας, ὧν ἡ δημοσίευσίς θέλει ἀκρολουθῆσαι.

Α. Σ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΥ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΤΟ ΚΥΡΟΣ ΤΗΣ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΘΕΟΛ. ΣΧΟΛΗΝ

Ὁ κ. Ἀλιβιζᾶτος, ἀφοῦ ἐν προλόγῳ δίδει τὴν θέσιν τοῦ ζητήματος, ποιεῖται πρῶτον μακρὰν ἀνασκόπασιν τῆς ἱστορίας τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς,

ἐκθέτων μετὰ ταῦτα διὰ μακρῶν τὰς διαφόρους φάσεις τῆς ἱστορίας τοῦ ζητήματος περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν διὰ τῶν ἐξῆς:

Α) Τὸ βασικὸν ἐνδιαφέρον τῶν Ἀγγλων ὡς ἀφελή τῶν ζητήματος καὶ ἡ πραγματικὴ αὐτοῦ ἐννοια.

Τὸ ζήτημα τῆς ἀναγνώσεως τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν δὲν εἶναι νέον. Ἀπὸ μακροῦ δὲ χρόνου ἀπασχολεῖ τὸ μόνον τοὺς ἀγγλικανικοὺς κύκλους, ἀλλ' ἐκ πρωτοδουλείας αὐτῶν καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς καὶ θεολογικοὺς κύκλους καὶ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν.

Εὐλόγως ὁμοσχευᾶται τὸ ἐρώτημα, ἐφ' ὅσον οἱ Ἀγγλικανοὶ κατέχουσιν ὡς κατέχουσι καὶ ὡς οἱ ἴδιοι πιστεύουσι τὴν ἱερατικὴν τάξιν καὶ περὶ πολλοῦ ποιῶνται αὐτῆς καὶ τοῦ μυστηριακοῦ χαρακτήρος τῆς τοῦ βασικοῦ ἐπὶ τῆς αὐθεντίας τῶν ἐπισκόπων τῶν διὰ τῆς ἀδιακόπου ἀπρωτοδικῆς διαδοχῆς κατεστημένων, ποῖος εἶναι ὁ λόγος τῆς ἐπιμόνου ὀνοεῖ ἐκζητήσεως τῆς ἀναγνώσεως τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν τῶν καὶ ἰδίᾳ ἐξωθεν παρὰ τῶν Ἐκκλησιῶν αἰτινες τυχόν κατέχουσιν ἀναμφισβητήτως τὴν ἱερωσύνην καὶ τὴν ἐπισκοπικὴν τάξιν καθόλου; Τὸ ἐρώτημα τοῦτο τίθεται παρὰ πολλῶν εἴτε ἐκ περιεργείας εἴτε ἐκ τῆς δημιουργίας ὑπονοιῶν, βασικοῦ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, εἰς τὴν ἄγνοιαν τῶν κατὰ τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐχει ἡ ἐκζητήσις αὕτη καθύπερον χαρακτήρα καὶ ἀποβλέπει πρὸς ὀρισμένον τινα ἀλλ' ἀνομολόγητον σκοπὸν; Τὰ πράγματα εἶναι ἐν τούτοις ἀφ' ἑαυτῶν φανερά. Οἱ ἴδιοι οἱ Ἀγγλικανοί, ἔχοντες τὴν ἦν ἔχουσι πεποιθῆσιν περὶ τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν τῶν, οὐδαμῶς ἀμφιδάλουσι περὶ τούτων καὶ οὐδαμῶς ἀποβλέπουσιν εἰς τὸ νὰ θεοαθώσωσι περὶ τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν ἐξωθεν. Τὰ ἐπίσημα διδύματα τῆς Ἐκκλησίας τῶν καὶ ἡ θεολογία αὐτῶν, ἀκόμη καὶ ἡ φιλελευθερωτέρα, τονίζουσι καὶ ἀναπτύσσουσιν πλέον ἢ ἐπαρκῶς τὸ κύρος τῶν χειροτονιῶν τῶν. Τὸ διδύμα τῶν Προσευχῶν καὶ τῆς τελέσεως τῶν μυστηρίων (ἐπίσημος μετάφρασις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἐγκεκριμένη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καντεβουρίας, Λονδίνου 1923) ἐν ταῖς ἐν αὐτῷ περιεχομέναις διατάξεσιν ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ διακόνων, πρεσβυτέρων καὶ ἐπισκόπων, θὰ ἡδυνάμην νὰ εἴπω πλέον ἢ ὀρθοδόξως καθορίζει: τὴν μυστηριακὴν ἐννοίαν τῆς χειροτονίας, τὴν διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν καὶ τῆς εὐχῆς μετάδοσιν τῆς ἁείας χάριτος, τῆς καθιστώσεως ἱκανοῦς τοὺς χειροτονουμένους, ἕκαστον κατὰ τὴν τάξιν τοῦ ἱερατικοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ, νὰ διδάσκῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, νὰ τελετουργῇ καὶ νὰ ποιμάνῃ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ τάξις τοῦ χειροτονικοῦ καὶ ἡ μέχρι καὶ τῶν τελευταίων λεπτομερειῶν ἐκφρασις αὐτοῦ καταδεικνύουσι τὸν ἰδιάζοντα ἱερατικὸν καὶ μυστηριακὸν χαρακτήρα τῆς ἱερατικῆς τάξεως τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ τὸ εἶδος ἄρθρον διατάσσει τὴν πρέπουσαν καὶ κανονικὴν χειροτονίαν τῶν Ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων καὶ διακόνων. Συνεπῶς ἐκ τῆς ἐπίσημου ταύτης πλευρᾶς οὐδὲν στοιχεῖον δύναται νὰ μαρτυρήσῃ ἐναντίον τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν, τὸ ὁποῖον περιφρουρούμενον, οὕτως εἰπεῖν, ἀπὸ δογματικῆς ἐπόψεως ἐκ μέρους τῆς ἐπίσημου διδα-

σκαλιάς* περιθριγκύεται και υποστηρίζεται σπουδαίως ἐπὶ σπουδαιοτάτων ἱστορικῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐρευνῶν καὶ μελετημάτων τῶν σπουδαιότερων θεολόγων τῆς Ἐκκλησίας ταύτης. Ὁ Headlam καίτοι ἀτομικῶς ἀναπτύσσει φιλελευθερωτέραν πὺν ἀντίληψιν ὡς πρὸς τὸ δυνατόν τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἱερωσύνης τῶν μὴ ἐπισκοπιανῶν Ἐκκλησιῶν, εἰσὶν κατ' εἰκονομίαν καὶ μετὰ τὴν ἱστορικὴν ἐξέτασιν, καθ' ἣν ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν γραπτῶν μνημείων καὶ ἐμολογητῶν καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν διακεκριμένων θεολόγων τῆς ἐποχῆς μάλιστα τῆς Μεταρρυθμίσεως ὅτι ἡ ἱερωσύνη θεωρεῖται ὡς *jure divino* ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατασταθεῖσα καὶ διὰ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς μέχρις ἡμῶν ὑπάρχουσα καὶ διεκδικουσα τὴν θέσιν τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, προσθέτει ὅτι «πιστεύει ἀκραδάντως εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ Ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς ἐπισκοπικῆς χειροτονίας ὡς ἀπαραίτητου διὰ τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν» (The Church of England p. 128). Ὁ δὲ πολὺς Gore ἐν τῷ ἀληθῶς κλασσικῷ αὐτοῦ συγγράμματι *The Church and the Ministry*, ἐν ᾧ, κατὰ θαυμασίαν συστηματικὴν ἱστορικὴν μέθοδον, ἐρευνᾷ καὶ καθορίζει τὸ ζήτημα τῆς ἀπὸ καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ *jure divino* συστάσεως ἐν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ ὀργανισμῷ τῆς ἱερατικῆς τάξεως καὶ τῆς σημασίας καὶ ἐννοίας τοῦ ἐπὶ τῆς ἀδιασπάστου ἀποστολικῆς διαδοχῆς βασιζομένου ἐπισκοπᾶτου, καταλήγει ὅτι: «ἡ ἀρχὴ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀλήθειαν ὅτι οἱ ἐπίσκοποι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας κατέχουσι πνευματικὴν αὐθεντίαν καὶ ἀνάλογον πνευματικὴν εὐθύνην ὡς φύλακες τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας καὶ λατρείας καὶ διοικήσεως, εὐθύνην καὶ αὐθεντίαν, τὴν ὅποιαν δὲν δύνανται νὰ ἀποβάλλωσιν ἢ μεταβιβάσωσιν εἰς ἄλλην τινα ἐξουσίαν χωρὶς τοῦτο νὰ ἀποτελῇ προδοσίαν πρὸς τὴν κεφαλὴν αὐτῆν τῆς Ἐκκλησίας (τὸν Ἰ. Χριστόν). Τέλος διὰ τοῦ σοφοῦ αὐτοῦ συγγράμματος ὁ A. J. Masson, «The Church of England and Episcopacy», Cambridge, 1914, ἐπὶ τῇ θάσει καὶ εὐτος ἐπισταμένης ἱστορικῆς ἐρεῦνης, καταδεικνύει ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας κρατεῖ «καθ' ἑλως ἰδιάζοντα τρόπον» τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα ἀπολύτως ἀναγκαῖον καὶ χαρακτηριστικὸν δι' αὐτὴν, ἀνεξαρτήτως φιλελευθερωτέρων ἐκδηλώσεων ὡς πρὸς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν λεπτομέρειαν τῆς ἐξελιξέως τῆς περὶ τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα κρατούσης ἀντιλήψεως ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τῆς Μεταρρυθμίσεως ἰδίᾳ καὶ ἐντεῦθεν.

Κατὰ ταῦτα τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Ἀγγλικανῶν καὶ ἡ ἐκζήτησις τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν οὔτε ἀπὸ ἀμφισβολίαν τινα προσέρχεται οὔτε ἔχει ἄλλον τινα σκοπὸν. Ὁ ἔμφυτος σεβασμὸς καὶ ἡ προσήλωσις τῶν Ἀγγλικανῶν εἰς τὰς καθαρῶς χριστιανικὰς ἀρχὰς, ὁ ἐκδηλούμενος εἰς τὸν ἀληθῶς πανσέβαστον καὶ ἀξιοθαύμαστον ἐκκλησιαστικὸν βίον, τὸν ὅποιον παρουσιάζει ἐν πᾶσι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ συνεπὴς πρὸς τοῦτο βαθυ-

τάτη τῶν Ἀγγλικανῶν πεποιθήσις περὶ τοῦ κύρους τῆς ἱερωσύνης των, ἀποτελοῦσι τὸ κύριον κίνητρον τῆς ἐκ μέρους τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν ἐκζητήσεως τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους τούτου, ἐπὶ ἐκδήλῳ ἀναγνωρίσει τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὴν μεγάλην ὑπόθεσιν, ἣν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐκπροσωπεῖ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Πλὴν ὅμως τῆς ἐσωτερικωτέρας ταύτης πεποιθήσεως τῶν Ἀγγλικανῶν περὶ τοῦ κύρους τῆς ἱερωσύνης αὐτῶν, τοῦ στηριζομένου ἐπὶ ἀναμφισβητῶν ἱστορικῶν καὶ δογματικῶν δάσεων ὑπάρχει καὶ ἕτερος λόγος, κατ' ἐμὲ κριτήν, ὅστις παρακινεῖ τοὺς Ἀγγλικανούς εἰς τὴν ἐκάστοτε ἐκζητήσιν τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους τῆς χειροτονίας αὐτῶν ἐκ μέρους τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐγουσῶν καὶ διατηρουσῶν τὸ ἱερατεῖον ἐπὶ τῶν αὐτῶν δάσεων στηριζομένων ἐφ' ὧν καὶ ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία καὶ ὅστις λόγος, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀξίας αὐτοῦ οὐ μόνον εἶναι εἰς ἄκρον δεδικαιολογημένος, ἀλλὰ καὶ ἱκανὴν ἀφορμὴν ἐπαίνου καὶ ἐκτιμήσεως εὐρυτέρας ἀποτελεῖ.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς ὄλην τὴν ἀληθῶς τεραστίαν ἐνωτικὴν κίνησιν τῆς ἐποχῆς μας καὶ ἦτις εἶναι γνωστὴ τελευταῖον ὑπὸ τὸ καθιερωθὲν πλέον ὄνομα «οἰκουμενικὴ κίνησις», ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία οὐ μόνον μετέχει ὡς καὶ ἡ ἡμετέρα, ἀλλὰ καὶ ἕλως ἐξαιρετικὴν καὶ ἴσως καὶ ἰθύνουσαν ἐν αὐτῇ θέσιν κατέχει. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπαφῆς τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ λοιποῦ προτεσταντικοῦ κόσμου ἐπεβλήθη αὐτῇ ἀπολύτως, ἀναγνωρισθέντος γενικῶς τοῦ κύρους καὶ τῆς ἀληθῶς ὑψηλῆς θέσεως, ἣν κατέχει ἐν τῷ καθόλου χριστιανικῷ κόσμῳ. Ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἀγγλικανικοῦ τούτου κύρους ἐπεβλήθη δι' αὐτοῦ καὶ τῆς ὑπερόχου Ἱεραρχίας του σχεδὸν συγχρόνως καὶ ὀριστικῶς καὶ τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, εἰς τρόπον ὥστε ὁ προτεσταντικὸς κόσμος οὐ μόνον νὰ παύσῃ ἀποβλέπων μετὰ δυσπιστίας πρὸς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, ἀλλὰ καὶ—πρᾶγμα ἀνήκουστον μέχρι πρό τινας—νὰ προσοικειωθῇ, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐννοίας του καὶ τοῦ ἀξιώματος, ὡς ἡ Λουθηρανὴ ἐν Γερμανίᾳ Ἐκκλησία καὶ ἄλλαι τινὲς προτεσταντικαὶ Ἐκκλησίαι, αἵτινες καθιέρωσαν τελευταίως τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμὸν. Εὐνόητον εἶναι ὅτι, διὰ τῆς ἐξῴθεν ἀναγνωρίσεως τοῦ ἱερατικοῦ καὶ ἀποστολικῆς χαρακτῆρος τῆς ἱερωσύνης τῶν Ἀγγλικανῶν ἐκ μέρους τῶν ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν κατεχουσῶν τοῦτο Ἐκκλησιῶν, οὐ μόνον ἐνισχύεται τὸ γόητρον τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας παρὰ ταῖς λοιπὰς Ἐκκλησίας, μεθ' ὧν ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Ἐκκλησίᾳ συνεργάζεται, ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικωτέραν σημασίαν προσδίδει αὐτῇ εἰς τὴν ἐν τῷ πνεύματι τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας γινομένην σπουδαίαν ταύτην ἐνωτικὴν προσπάθειαν. ἦτις, Θεοῦ θέλοντος, δύναται εἰς τὸ μέλλον νὰ ἔχῃ ἀπελύτως καὶ κατὰ τὸ Πνεῦμα καὶ τὴν Πραγματείαν τοῦ Κυρίου, ἀγαθὰ καὶ θετικὰ ἀποτελέσματα.

Ἐνῶ δὲ τὸ πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἐνδιαφέρον ἦτο περὶ ὀρισμῶν, ἐκδηλούμενον εἴτε ὑπὸ μεμονωμένων προσώπων, ἔστω καὶ ἂν ταῦτα σημαίνουσιν κατεῖχον θέσιν ὡς κληρικοὶ ἢ λαϊκοὶ (μεταξὺ τῶν τελευταίων ὁ γνω-

* Ἐνταῦθα ὁ κ. καθηγητὴς παραθέτει τὰ κείμενα τῆς χειροτονίας εἰς διάκονον, πρεσβύτερον καὶ ἐπίσκοπον ἐκ τοῦ ἐπισήμου βιβλίου τῶν Προσευχῶν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὅποια, συντομίας χάριν, παραλείπομεν.

στός διὰ τὰς μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Καρδινάλιου Mercier διαπραγματεύσεις του Lord Halifax) ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἴτε ὑπὸ ἐμάδων καὶ ἐταιρειῶν, ὡς ἡ Anglican and Eastern Association, ἡ ἀγγλορωσικὴ Society of St Albans and Cyrill, ἢ ἡ αὐτὴ ἢ ἐπίσημος Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ἐνδιαφέρεται διὰ τὸ ζήτημα, ἐκπροσωπούμενη εἴτε διὰ τῆς ἐλόγησης τῆς ἱεραρχίας τῆς ἐν ταῖς κατὰ δεκαετίαν συνερχομέναις συνόδοις αὐτῆς ἐν Lambeth εἴτε διὰ τῶν Ἀρχιεπισκόπων αὐτῆς, ἐξ ὧν σπουδαιότητα πρωτοβουλίας ἔλαβον ἐν προκειμένῳ οἱ δύο τελευταῖοι Ἀρχιεπίσκοποι Davidson καὶ Cosmo Lang, ὅστις δὲν παρέλειψε κατὰ τὴν πρό τιτων ἡμερῶν τυχαίως λαβοῦσαν χώραν ἐπίσκεψίν του πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχον νὰ ἐκφράσῃ τὴν ζωηρὰν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν καὶ ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ συμμετοχῇ αὐτῆς εἰς τὴν γενομένην ἤδη ἐκ μέρους ἄλλων αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀναγνώρισιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς προσπάθειας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς ἔνωσιν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου.

Καὶ ἐνθ', ὡς γνωστὸν καὶ ὡς λεχθήσεται κατωτέρω, ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία, ἐφαρμόζουσα καὶ ἐν προκειμένῳ τὴν πολιτικὴν τοῦ non possumus, ἀπήντησεν εἰς τὴν τοιαύτην ἐκζητήσιν καὶ ἀξίωσιν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ μόνην τὴν πολιτικὴν ταύτην ἀρνητικῶς, ἄλλαι Ἐκκλησίαι, κατέχουσαι τὸ jure divino κατεστημένον ἱερατεῖον καὶ διατηροῦσαι ἀνεπαφῶν τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν (ἐν πληρεῖ δογματικῇ ἐννοίᾳ), ἀνεγνώρισαν τὸ κύρος τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ὡς πολλαὶ ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι, ἡ Παλαιοκαθολικὴ καὶ ἐκ τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν αἱ περισσότεραι μέχρι τοῦδε. Εἶναι φανερόν δὲ ὅτι διὰ τῆς ἀναγνώρισεως τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν δημιουργεῖται κοινὸν σημεῖον στενωτέρας γειτνιασεως καὶ ἐπαφῆς διὰ τὴν περαιτέρω εὐχερεστέραν ἐπεξεργασίαν τῆς ιδέας τῆς ἐνότητος τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου. δι' ἣν πᾶσα ἀληθῶς χριστιανικὴ Ἐκκλησία καὶ πᾶς ἀληθῆς χριστιανὸς ἔχει τὴν ἐπιτακτικὴν ὑποχρέωσιν νὰ προσύχηται καὶ ἐργάζεται ἐπὶ ἐκπληρώσει ταχυτέρα—ὅσον τὸ ἐξ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων—τοῦ λόγου καὶ τῆς σχετικῆς ἐπιθυμίας τοῦ Κυρίου «ἵνα πάντες ἐν ὧσι».

Ὁρθῶς δ' ἐν προκειμένῳ λέγει ὁ Χρ. Ἀνδρουτσος «ἀλλ' ὁσπδήποτε διωσγερὲς καὶ ἀκατόρθωτον καὶ ἀνφαίνεται ἐντεῦθεν τὸ τῆς ἐνώσεως ἔργον καθήκον τῶν δυναμένων εἶναι νὰ μὴ ἀπορραθυμῶσι προβαλλόμενοι τὰς τῆς ἐνώσεως δυσχερείας. ἀλλὰ νὰ ἐργάζωνται τὸ καθ' ἑαυτοῦς, ὅπως προσεξομαλισθῇ ἡ ὁδὸς τῆς συναδελφώσεως καὶ εἰρήνης τῶν Ἐκκλησιῶν, αἵτινες ὀφείλουσι νὰ ἀποτελεῶσιν ἡνωμέναι τὸ μυστικὸν σῶμα, τὸ ἔχον κεφαλὴν τὸν Χριστόν. Ἰδίᾳ δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀργῶν μέλημα οὐχὶ τὸ ἐλάχιστον ἀνάγκη νὰ ἦ οὐ μόνον τὸ εὐχεσθαι ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ προσεξάσχειν ἐν τῷ τῆς ἐνώσεως ἀγῶνι, ἐργάζεται τις δὲ τὸν τοιοῦτον ἀγῶνα οὐ μόνον θετικῶς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπικοινωνίαν τῶν Ἐκκλησιῶν προδιβάζων καὶ τὸν ὑπὲρ ἐνώσεως ζῆλον ἀναζωπυρῶν, ἀλλὰ

καὶ συντασσόμενος καὶ ἀναμορφούμενος θεσηκευτικῶς καὶ παρασκευάζων τὰ πράγματα ἀνευ βίας» (Κύρος Ἀγγλικανικῶν Χειροτονιῶν σ. 85).

Ὅτι δὲ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἣτις καὶ ἀδιακόπως ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως καὶ εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν εὐχεται, ἔχει ἰδιαιτέραν ὑποχρέωσιν ὅπως δώσῃ ἰδιαιτέραν προσοχὴν εἰς τὴν ἤδη ἐπιβληθεῖσαν ἰδέαν τῆς ἐνώσεως, συνεργαζομένη ἐγγύτερον καὶ πλησιέστερον μετὰ τῆς πολλὰ κοινὰ μετ' αὐτῆς ἐχούσης Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ φανερόν καὶ δι' ἄλλους μὲν λόγους. ἀλλ' ἰδίᾳ διὰ τὴν δημιουργίαν ἐνιαίου ἰσχυροῦ ὁμογενοῦς μετώπου ἐντὸς τῆς χριστιανικῆς οἰκογενείας, τὸ ἐπιτόν θὰ ἔχῃ σπουδαιότητα σημασίαν διὰ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ κύρους αὐτοῦ ἐν τῇ μετὰ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν συνεργασίᾳ, ἣς ἡ σπουδαιότης θὰ εἶναι ἴσως καὶ ἐν τῷ προσεχεῖ μέλλοντι μεγίστη, ὅταν ὁλόκληρος ὁ χριστιανικὸς κόσμος θὰ ἐκδιασθῇ νὰ συσπειρωθῇ ὑπὸ τὴν ἐνιαίαν τῆς μιᾶς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας σημαίαν, διὰ νὰ ἀντεπεξέλθῃ ἀποτελεσματικῶς κατὰ τοῦ ἐπαπειλοῦντος τὴν χριστιανικὴν τάξιν καὶ ἰδεολογίαν κακοῦ, τοῦ ὑπὸ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν μορφήν σήμερον ἐμφανιζομένου.

Ἀντιρρησίαι τινὲς ἀπὸ περισσῆν τυχὸν ἀφέλειαν καὶ φανατισμὸν παρασυσρόμενοι οὐ μόνον ἀδιαφοροῦσι καὶ ἀνθίστανται εἰς πᾶσαν ἰδέαν ἀκέρμη τῆς ἐνώσεως, ἀλλ' εἶναι καὶ ἔτοιμοι νὰ κατασκευασθῶσι πᾶσαν ἐξ ἀγαθῆς πρὸς τὸν ἱερὸν τοῦτον σκοπὸν προθέσεως ἐνέργειαν καὶ ὡς ὀρθότατα ὁ Χρῆστος Ἀνδρουτσος λέγει «δὲν ἐλλείπουσι παρ' ἡμῖν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ φύσει καὶ ἔξει μισόκαλοι, οἳ τινες τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα ἄγνοιαν τῶν πολλῶν ἐκμεταλλεῖσθε οἱ καὶ πλανώμενοι δηλητηριάζουσι τὸ καλὸν καὶ θεάρεστον ἔργον τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν προσεγγίσεως, μὴ δυνάμενοι νὰ χωρίσωσι τὰ πράγματα, αἰετοί δ' ἐμβλέποντες δολίους σκοποὺς ἐν πάσῃ τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας πρὸς ἡμᾶς συμπαθείᾳ. Ἀλλ' ἡ ὑγιειντέρα μερίς, φρονούσα ὅτι ἀνευ παραχωρήσεως τινος ἐν τῷ δόγματι εἶναι δυνατὴ ἡ προσέγγις τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας πρὸς ἡμᾶς, ἀναλογιζομένη δὲ ὡς ἀγαθῶν πρόξενος θὰ ἦ ἡμῖν αὕτη ἐνισχύεται ἐσημέραι. ζωηρότερον δ' ἀπὸ τινος ἐκδηλοῦται τὸ ὑπὲρ τῆς συναδελφώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων συναίσθημα» (Κύρος Ἀγγλ. Χειροτονιῶν, σελ. 90, 91).

Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τῆς ὀρθότητος ταύτης ἐπόψεως, περὶ ἧς δὲν δύναται νὰ χωρῇ δευτέρα γνώμη, προκειμένου τοῦ ζητήματος τῆς ἀναγνώρισεως τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἀποκλειστικῶς, κακῶς καὶ κακοβούλως θὰ ἐθεωρεῖτο ὅτι διὰ ταύτης ἐπιδιώκεται θεδιασμένη τις οἰονεὶ μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἔνωσις. Καθ' ὅσον τοιοῦτόν τι οὔτε συμβαίνει οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ὑφίσταται ἐν νῷ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ Θεολογίας, αἵτινες καὶ τὴν ἰδίαν θέσιν καὶ ὑπόστασιν ἐπισκοπικῶς γνωρίζουσι καὶ σέβονται καὶ τὸ κύρος τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καὶ Θεολογίας περὶ πολλοῦ ποιοῦνται καὶ ἀντιλαμβάνονται, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπωσιν οὔτε εἰς ἑαυτοὺς κακοβούλους καὶ ἀνομολογήτους σκοποὺς οὔτε νὰ φαντασθῶσι δι' ἡμᾶς ἐξαιρετικὴν ἀφέλειαν καὶ ἄγνοιαν,

δυναμένην τυχόν νὰ ὀδηγήσῃ ἄνευ ἐτέρου εἰς τὰς ἰδίας ἀπόψεις. Ἄν διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν αἱ ἀπ' ἀλλήλων νῦν κεχωρισμένοι Ἐκκλησιαί γειτνιασῶσι πρὸς ἀλλήλας περισσότερο, ἢ ἀναγνώρισις ἐν τούτοις τῶν χειροτονιῶν οὔτε ἔχει οὔτε δύναται νὰ ἔγῃ αὐτομάτως ὡς ἀποτέλεσμα ἄμεσον τὴν ἔνωσιν ἢ καὶ τὴν μυστηριακὴν ἀκόμη ἐπικοινωνίαν. Ἡτις βεβαίως δὲν ἐξαρτᾶται μόνον καὶ ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ κύρους τῆς ἱερωσύνης. Ὡς θέλει δειχθῆναι κατωτέρω τὸ κύρος τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν εἶναι ἀντικείμενον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἀπομεινωμένον τοῦ βίου ζήτηματος τῆς ἐνώσεως. Κάλλιστα δ' αἱ συντρέχοντες λόγος δύναται νὰ ἀναγνωρισθῇ τὸ κύρος τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, χωρὶς ἢ ἀναγνώρισις αὕτη νὰ συνεπάγεται τὴν μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἔνωσιν. Τὸ πρᾶγμα δ' εἶναι ἀπλούστατον καὶ ἄφ' ἑαυτοῦ φανερόν. Οὐδέποτε ἐτέθη μέχρι τοῦδε εἰδικὸν ζήτημα κύρους τῆς ἱερωσύνης τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας ἢ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν. Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι αἱ χειροτονίαι αὗται a priori καὶ ἄφ' ἑαυτῶν ἀναγνωρίζονται ὡς ἔγκυροι, ἢ κατ' ἀκριβεστέραν μάλλον κανονικὴν γλῶσσαν, ἰσχυραί, καὶ οὐδὲ ἠμφισθητήθη ποτέ, τοῦλάχιστον κατ' ἀρχήν, τὸ κύρος αὐτῶν. Παρὰ ταῦτα αἱ Ἐκκλησιαί αὗται ἦσαν καὶ παραμένουσι τελείως κεχωρισμένοι μετὰ τῆς ἡμετέρας, ἢ δὲ ἀναγνώρισις τοῦ κύρους τῆς ἱερωσύνης τῶν, κατὰ τὰ ἄλλα μάλιστα ἐγγύτερον πρὸς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν ἰσταμένων, οὐδαμῶς συνεπάγεται οὔτε τὴν ἔνωσιν οὔτε τὴν μυστηριακὴν ἐπικοινωνίαν. Ὁρθῶς δὲ πάλιν ἐν προκειμένῳ ὁ Χρῆστος Ἀνδρούτσος φρονεῖ ὅτι «ἡ ἀναγνώρισις τῶν χειροτονιῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ ἀνευδοιάστως γινόμενη, δὲν συνεπάγεται καὶ τὴν ἄρσιν τῆς αἰρέσεως (ὅπως ἐσφαλμένως ὀμιλεῖ ὁ Ἀνδρούτσος περὶ αἰρέσεως ἔπου δὲν ὑπάχει τοιαύτη) ἀναγνωριζομένης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας ὡς κλάδου τῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας, παραλλήλου καὶ ἰσοτίμου πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον οὐδὲ τὴν πρὸς αὐτὴν κοινωνίαν τῶν Ὁρθοδόξων, ἄνευ δογματικῆς ἐνώσεως. Ἀναγνωρίζειν τὰς Ἀγγλικὰς χειροτονίας ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου σημαίνει μόνον τοῦτο: ἀποδέχεσθαι κατ' οἰκονομίαν τὸς Ἀγγλους κληρικούς εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν προσιόντας, ἄνευ ἀναχειροτονήσεως, ὡς ἔπραξε διὰ πολλοὺς αἰρετικούς καὶ πάλαι καὶ πράτει καὶ νῦν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία» (Συμβολικὴ σ. 307, 308).

Κατὰ ταῦτα, ἡ ἐκζητουμένη τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἀναγνώρισις, οὐδαμῶς πρέπει νὰ συγχυθῆναι πρὸς τὸ γενικώτερον ζήτημα τῆς ἐνώσεως. Ἄν ἡ ἀναγνώρισις τοῦ κύρους ὑποβῇ εἰς τὸ μέλλον τὴν ἔνωσιν, αἴρεται δὲ διὰ ταύτης ἐν ἐπὶ πλέον ἐμπόδιον διὰ τὴν εἰς τὸ μέλλον προσέγγισιν τῶν Ἐκκλησιῶν, τοῦτο εἶναι ἕτερον ζήτημα, δὲν πρέπει ὅμως νὰ συσχετισθῆναι πρὸς τὸ ὅλον περὶ ἐνώσεως ζήτημα καὶ νὰ ἀποδοθῶσι πρὸς τὴν ἐκζήτησιν ἄλλοι τινες σκοποὶ πέραν τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων καὶ εἰς τὴν ἀληθῆ καὶ χριστιανικὴν ἀντίληψιν τῆς ἀδελφικῆς τῶν Ἐκκλησιῶν προσεγγίσεως, αἵτινες προτιμώτερον νὰ ἐργάζονται πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀπωτέρας ἐνώσεως διὰ τοιούτων θετικῶν μέσων παρὰ νὰ ἀναμένωσι τὴν

ἔνωσιν διὰ τῆς μηχανικῆς καὶ μαγικῆς οἰκνεῖ ἐπενεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἄνευ οἰασθήποτε ἐνεργείας θετικῆς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην τῶν Ἐκκλησιῶν.

B) Ἡ ἀνακίνησις τοῦ ζητήματος τῆς ἀναγνώσεως τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν εἰς σύγχρονον ἐποχὴν παρὰ ταῖς διαφορὰς Ἐκκλησιαίαις.

Συνεπῆς πρὸς τὴν κρατοῦσαν παρὰ τοῖς Ἀγγλικανοῖς ἀντίληψιν καὶ πεποιθῆσιν περὶ τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν ὑπῆρξε καὶ ἡ κατὰ καιροὺς ἀνακίνησις τοῦ ζητήματος τούτου ἐπὶ σκοπῶ ἐμμέσου ἢ ἀμέσου ἀναγνώσεως τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν ἐκ μέρους τῶν διαφορῶν Ἐκκλησιῶν καὶ δὴ τῶν ἐχουσῶν καὶ τηρουσῶν τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμὸν, στηριζόμενον κυρίως ἐπὶ τῆς ἀδιακόπου ἀποστολικῆς διαδοχῆς. Περὶ τῆς γενομένης ταύτης ἀνακινήσεως τοῦ ζητήματος κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους δίδομεν σύντομον ἐξιστόρησιν ἐν τοῖς ἐξῆς κατὰ Ἐκκλησίας, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς Παπικῆς.

1) Παρὰ τοῖς Δυτικοῖς.

α) Παρὰ τοῖς Παπικοῖς.

Ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία ἄφ' ἑαυτῆς διὰ τὴν ὑπάρχουσαν μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἀντίθεσιν καὶ ἐχθρότητα, ἔφ' ὅσον αὕτη ἐξ ἐκείνης ἀπεσπᾶσθη, κατ' ἐπανάληψιν ἀνεκίνησε τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν σχεδὸν πάντοτε μετ' ἐχθρικῆς διαθέσεως καὶ φανατικοῦ πνεύματος ἐξετάσασα καὶ ἐρευνήσασα τοῦτο καὶ ἀπεφάνθη, ὡς εἰκόσ, ἀρνητικῶς καὶ κατὰ τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ φανατισμὸς μάλιστα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ μετ' αὐτὴν τῶν Παπικῶν, ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν ἐν προκειμένῳ καὶ τὰς γνωστὰς συκοφαντικὰς μεθόδους τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας τῆς παλαιότερας ἐποχῆς καὶ οὕτω πρὸς κατάρριψιν τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἐδημιούργησαν τὸν ἀληθῶς αἰσίστατον καὶ ἐπαίσχυντον λῆρον τῆς χειροτονίας τοῦ ἐπὶ τῆς Βασιλείσεως Ἐλισαῆδου Ἀρχιεπισκόπου Κανταουρίας Parker (τοῦ ἄφ' οὗ αἱ χειροτονίαι τῆς μεταγενεστέρης Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας) ἐν τῷ Πανδοχεῖ τῷ ἐπονυμαζομένῳ τῆς Ἱππείου Κεφαλῆς (Nag's Head), τὸ ληρώδες καὶ καθαρῶς μυθιστορηματικὸν τοῦ ἐποίου ἀποκρούεται σήμερον ἀσυζητητῆ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν παπικῶν θεολόγων καὶ ἱστορικῶν, οἵτινες ἠναγκάσθησαν ἄνευ ἀντιρρήσεων νὰ δεχθῶσι τὸ ἀναμφισδητήτως ἱστορικὸν γεγονός τῆς χειροτονίας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Parker, γενομένης τῇ 17 Δεκεμβρίου 1559 ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ Παλατίου ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων W. Berlow, J. Scory, M. Coverdale, J. Hodgkins, ὡς ἀναφέρει καὶ ὁ σχετικὸς κώδιξ τῶν χειροτονιῶν τοῦ Lambeth καὶ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων Χρ. Παπαδοπούλου, Ἀνδρούτσου, Π. Κομνηνοῦ, Ἀμβράζη κλπ.

Ἡ ἀμφισβήτησις τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν καὶ ἡ σχετικὴ πρώτη περὶ αὐτῶν φιλονεικία ἔλαβε χώραν κατὰ τὰς μεταρρυθμιστικὰς μεταβολὰς, καθ' ἃς οἱ τῆς βασιλικῆς, οὕτως εἰπεῖν, μεταρρυθμίσεως διαδοὶ ὑπεστήριζον τὸ κύρος τῆς χειροτονίας τῶν κατὰ τῶν συνεχῶν προσβολῶν καὶ ἐπιθέσεων ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο τῶν καθολικιζόντων καὶ

καθολικῶν. Ἡ φιλονικία ἐν τούτοις δὲν ἀνεφάνη πρὸ τῆς βασιλείας Ἰακώβου τοῦ Α΄. (1603—1625), τοῦτο δ' ἀποδεικνύει ὅτι οὐδεὶς ποτὲ ἐν ἀρχῇ εἶχεν ἀμφισβητήσει τὸ κύρος τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν.

Ἦδη ἀπὸ τοῦ 1588—89 ἐξ ἀφορμῆς σπουδαίου τινὸς κηρύγματος τοῦ Bancroft ἐπὶ τοῦ ζητήματος, ἤρξατο ἡ ἔρις, τῶν καθολικῶν κατ' ἀτυχέστατον τρόπον προσβαλόντων τὸ ζήτημα. Καὶ μόνον δὲ ἡ πρὸς καταπολέμησιν τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν δημιουργία τοῦ ἐξωφρενικοῦ μύθου τῆς χειροτονίας Parker ἐν τῷ Πανδοχείῳ τοῦ Nag's Head ὅστις, παρὰ τὸ χονδροειδὲς αὐτοῦ, ἐπιστεύθη καὶ ὑπεστηρίχθη ὑπὸ σπουδαίων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καθολικῶν θεολόγων, δεικνύει τὸν τρόπον τῆς πολεμικῆς. Ἡ μεταγενεστέρᾳ ἱστορικῇ καὶ ἐπιστημονικῇ ἐρευνᾷ ἀπέδειξεν ὅτι ὁ μῦθος δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἱστορικὴν βάσιν, αὐτοὶ δὲ οἱ καθολικοὶ θεολόγοι ἀπὸ τῶν Lingard καὶ Lengarde καὶ Duschesne μετὰ καὶ τὰς ἐργασίας τῶν Ἀγγλικανῶν Denny καὶ Lacey ἀπορρίπτουσιν ἀσυζητητῆ πλέον τὸν μῦθον καὶ δέχονται ὡς οἱ ἀνωτέρω καὶ ἄλλοι τὸ κύρος τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. Ἐπειδὴ δὲ μεταγενεστέρως καὶ τὸ ἕτερον σοβαρὸν δῆθεν ἐπιχείρημα κατὰ τοῦ κύρους τῆς χειροτονίας τοῦ Parker ἡ ἀμφισβήτησις δηλ. τῆς χειροτονίας ἐνδὸς τῶν χειροτονησάντων αὐτὸν ἐπισκόπων, τὸ Barlow, ἐπὶ τῷ ὅτι δὲν ὑφίσταται (ἀπωλεσθεὶς ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν περιόδον τῆς μεταρρυθμίσεως) ὁ κώδιξ ἐν ᾧ ἀναγράφεται ἡ ὑπὸ τοῦ Granmer χειροτονία του, οὐδαμῶς πλέον συζητεῖται σοβαρῶς, οὐδ' ἀμφισβητεῖται καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Λατίνων, διὰ τοῦτο ἐδόθη εἰς τὸ ζήτημα χροιά καθαρῶς θεολογικῇ. Ἦδη ὁ καθολικὸς θεολόγος Champney ἤρχισε νὰ προσβάλῃ τὸ κύρος τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, διὰ τὸ ἀντικανονικὸν τοῦ τύπου τῆς χειροτονίας, ἤρξατο δὲ ἡ κατὰ τὸν γνωστὸν σχολαστικὸν λατινικὸν τύπον συζήτησις περὶ μορφῆς, ὕλης καὶ διαθέσεως τοῦ μυστηρίου. Ἄτινα πάντα μὴ εὐρισκόμενα ἐν πλήρει ἀρμονίᾳ πρὸς τὴν περὶ μυστηρίων σχολαστικὴν διδασκαλίαν τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας ἀπεδείκνυον κατ' αὐτοὺς τὸ ἄκυρον τῆς χειροτονίας τοῦ Parker καὶ τῶν ἀπ' αὐτοῦ κυρίως προερχομένων Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν καὶ οὕτως ἀπέρριπτον αὐτό. Ἡ σχολαστικὴ αὕτη συζήτησις ἐπετάθη ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ 1665 ἐκδόσεως ὑπὸ τοῦ Morinus τοῦ περιφήμου αὐτοῦ συγγράμματος De Sacris Ordinationibus, δι' οὗ συνεζήτει τὸ ζήτημα ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν (συνεπῶς ἐπὶ τῆς θάσει τῆς μορφῆς τοῦ μυστηρίου). Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος ἀνεκινήθη πάλιν τὸ ζήτημα ἐξ ἀφορμῆς ἀναχειροτονήσεως Ἀγγλικανῶν κληρικῶν ἐπιστρέψάντων εἰς τὴν Παπικὴν Ἐκκλησίαν, ἐνδεικτικὸν δ' εἶναι ὅτι ἀκόμη καὶ τότε ἐγένετο λόγος ὑπὸ τῶν Le Quien καὶ Renaudot περὶ τῆς μυθικῆς χειροτονίας Parker.

Εἰς τούτους ἀπήντησεν ὁ Courayer (παπικὸς κληρικὸς), ὑποστηρίζων τὸ κύρος τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. Οὕτω δὲ μετεφέρθη τὸ ζήτημα καὶ ἡ φιλονικία ἐν Γαλλίᾳ. Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀνακινήσεως τοῦ ζητήματος ἐν Γαλλίᾳ οἱ Ἀγγλικοὶ θεολόγοι Lee καὶ Denny ἐξέδωκαν σπουδαιότατα συγγράμ-

ματα ὑπὲρ τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν των, σπουδαίως ἐκτιμηθέντα ὑπὸ τῶν παπικῶν καὶ μετὰ δυσκολίας πολεμηθέντα ὑπὸ τῶν παπικῶν θεολόγων Esteourt καὶ Hutton. Ὡς ἐλέχθη ἡ συζήτησις περιστρέφετο πλέον περὶ τὴν «ὕλην», «μορφὴν» καὶ «δ'ἀθεσιν» τῆς τελέσεως τοῦ μυστηρίου καὶ ἐξηκολούθησεν οὕτω μέχρι τοῦ Τρακτοριανισμοῦ. Πολλοὶ δ' Ἀγγλικοὶ καὶ Γάλλοι παπικοὶ πεπεισμένοι περὶ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν δυσχυρίζοντο ὅτι ἡ κατὰ καιροῦ λαμβάνουσα χώραν ἀναχειροτόνησις τῶν Ἀγγλικανῶν κληρικῶν, τῶν προσερχομένων εἰς τὴν παπικὴν Ἐκκλησίαν, δὲν θὰ ἐνεκρίνετο, ἂν ἐτίθετο ἐπισήμως ὑπ' ὄψιν τῆς Ἀγίας Ἐδρας. Ὅμως πράγματι Γάλλων κληρικῶν, συζητούντων φιλικῶς περὶ τοῦ ζητήματος μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν, ἀνεφέρθησαν εἰς τὸν Πάπαν, ὁ δὲ Λέων ὁ ΙΓ' μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος ὑπὸ ἐπιτροπῆς καταρτισθείσης ὑπ' αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Καρδινάλιου Mozella ἐξέδωκε τῇ 18ῃ Σεπτεμβρίου 1896 τὴν περίφημον βούλλαν Apostolicae curae. δι' ἧς, ἐπὶ τῇ θάσει τῆς ὡς ἄνω σχολαστικῆς θεολογικῆς ἐρεύνης τοῦ ζητήματος, καταδικάζει ἀπολύτως τὸ κύρος τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. Ἡ βούλλα αὕτη, ἥτις, ἐπὶ μονομερῶν στοιχείων καὶ φανατικῆς διαθέσεως βασισθεῖσα καὶ ἐμπνευσμένη ὑπὸ τῆς σχολαστικῆς θεολογίας καὶ τῆς μενομερούς πολιτικῆς τοῦ non possumus, ἀποτελεῖ ἐν ἀπὸ τὰ νεώτερα λάθη τοῦ Βατικανοῦ καὶ ἤγειρε θύελλαν ἐν Ἀγγλίᾳ, πλὴν δ' ἄλλων ἀληθῶς σπουδαίων συγγραμμάτων διὰ τῶν ὁποίων ἀπεδεικνύετο περιτράνως τὸ σφαλερὸν τῶν παπικῶν ἐπιχειρημάτων, ἐξεδόθη τῷ 1897 ἡ ἐπίσημος ἀπάντησις τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας Answers of the Archbishops of England to the Apostolic Letter of Pope Leo XIII on English Ordination ἀπευθυνθεῖσα ὑπὸ τύπον ἐγκυκλίου πρὸς ὁλόκληρον τὸ σῶμα τῶν ἐπισκόπων τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας (ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν ἔννοϊαν). Ἡ ἀπάντησις αὕτη εἶναι ὅλως ἀνατρεπτικὴ καὶ τοῦτ' αὐτὸ συντριπτικὴ τῆς ἐπιχειρηματολογίας τῆς Παπικῆς βούλλας, τοῦθ' ἔπερ ἐξήνάγασε τοὺς Ἀγγλοὺς καθολικοὺς νὰ γράψωσι μεταγενεστέρως ἐρμηνευτικὰς ὁλονεὶ ἐξηγήσεις τῆς παπικῆς βούλλας, χωρὶς δεδαιῶς νὰ δυνηθῶσι νὰ ἀνατρέψωσι τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἀπαντητικῆς ἐγκυκλίου τῶν Ἀγγλῶν Ἀρχιεπισκόπων.

Καὶ οἱ ἡμέτεροι δὲ θεολόγοι οἱ ἀσχοληθέντες μετὰ τὸ ζήτημα τῶν Ἀγγλικῶν χειροτονιῶν (Ἀνδρούτσος, Παπαδόπουλος καὶ Κομνηνός) ὁμολογοῦσι τὸ ἀσύστατον καὶ ἀνευ σοβαρᾶς σημασίας περιεχόμενον τῆς Παπικῆς βούλλας (πρόβλ. Anglican Orders, The Bull of H. H. Leo XIII. Sept. 13, 1896, and the Answer of the Archbishops of England, March 29, 1897, London 1932, Sydney F. Smith, Anglican Orders in the Catholic Encyclopaedia, I, 491-498, Wakeman, History of the Church of England p. 316 f., Χρυσσοστόμου Παπαδοπούλου, Τὸ ζήτημα περὶ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν σελ. 6 κ. ἐ., Ἀνδρούτσου, Τὸ κύρος τῶν Ἀγγλικῶν χειροτονιῶν σελ. 24, Κ. Δουδουγιώτου, Περὶ τῆς Ἐνώσεως κλπ. σελ. 24 καὶ Μυστήρια σελ. 164

καὶ Κορνηγιου, Αἱ Ἀγγλικαὶ Χειροτονίαι, σελ. 11 κ. ἐ.). Ἐκτοτε τὸ ζήτημα παρέμεινεν ἀλυτον καὶ ἀθικτον παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας φιλικὰς περὶ τοῦ ζητήματος συζητήσεις, ἰδίᾳ τοῦ Λόρδου Halifax καὶ τοῦ Καρδινάλιου Mercier.

β) Παρὰ τοῖς Παλαιοκαθολικοῖς.

Ἡ ἀπὸ μέρους ὀριζομένων ἐπισκόπων καὶ θεολόγων (ἰδίᾳ Γερμανῶν καὶ δὴ τοῦ πολλοῦ Dollinger) τῆς Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ τοῦ 1870 ἀρνήσις ἀναγνωρίσεως τοῦ ὑπὸ τῆς Συνόδου ταύτης ὀριστικῶς καθιερωθέντος δόγματος τοῦ ἀλαθῆτου τοῦ Πάπα ὑπῆρξεν, ὡς γνωστόν, ἡ ἀφετηρία τῆς ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας ἀποσχίσεως μικρᾶς μερίδος, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐποίαν, ὀνομάσαντες ἑαυτοὺς Παλαιοκαθολικοὺς, ἀπετέλεσαν ἰδίαν Ἐκκλησίαν, διατηρήσαντες τὴν δόξιν τῆς πίστεως καὶ τῆς λατρείας τῆς παπικῆς, ἀλλ' ἀποκηρύξαντες οὐ μόνον τὸ ἀλάθητον ἀλλὰ καὶ τὴν ὄλην ἐξουσίαν τοῦ Πάπα ὡς αὕτη εἶχεν ἐξελιχθῆ μέχρις ἡμῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ σύστασις τῆς μικρᾶς ταύτης Ἐκκλησίας ἀκριβῶς διὰ τοῦς λόγους δι' οὓς συνέστη συνέκλινε βαθυτάτα δόκλον τὸν ἐξωκαθολικὸν χριστιανικὸν κόσμον, ἰδιαιτέρως ὁμοῦς τὴν τε ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Ἀγγλικανικὴν, αἰτινες ἐπὶ τῆς αὐτῆς περιποῦ μέσης ὁδοῦ ἰστάμενοι ἤλθον ἀμέσως εἰς στενωτέραν ἐπαφὴν πρὸς ἀλλήλας. Ἡ ἐπαφὴ αὕτη θὰ ἐλάμβανεν ἀσφαλῶς τὴν τελικὴν τῆς μορφῆς εἰς τὴν ἔνωσιν τοῦλάχιστον τῶν Ὀρθόδοξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν ἂν ἐν τοῖς γνωστοῖς συνέδριοις τῆς Βιέννης οἱ ὀρθόδοξοι ἀντιπρόσωποι (Ρῶσοι καὶ Ἕλληνας) δὲν ἐλάμβανον κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς τότε κρατούσης ἐποχῆς ὑπερσυντηρητικὴν ἔναντι τῶν Παλαιοκαθολικῶν στάσιν καὶ δὲν κατετρέβοντο περὶ μικρότερα καὶ λεπτομερειακά τινα ζητήματα ἐν καθαρῶς δὲ σχολαστικῷ θεολογικῷ πνεύματι.

Ἡ ἐξ εὐρυτέρας διαθέσεως καὶ ἀντιλήψεως συνεννόησις μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν—ἀνευ καὶ τῆς ἐλαχιστοτάτης δογματικῆς ὑποχωρήσεως—θὰ εἶχε σπουδαία ἀποτελέσματα. Δυστυχῶς ἡ τῶν Ὀρθόδοξων ἀντιπροσώπων ἐφεκτικότης, ἀδιαφοροῦντων περὶ τοῦ γεγονότος ἐτι οἱ Παλαιοκαθολικοὶ ἦρον ἐκ τοῦ μέσου τὴν κυρίως πέτραν τοῦ σκανδάλου, τὴν παπικὴν ἀρχὴν, συνετέλεσεν οὐ μόνον νὰ μὴ ἐπέλθῃ ἡ ἔνωσις ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐπίτευξιν τρομακτικῆς ἀπομονώσεως τῶν Παλαιοκαθολικῶν, οἵτινες μικροὶ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν δύναμιν, ἐξησθῆναι μεταγενεστέρως ἐν μέσῳ ξένου περιβάλλοντος, δι' ἀσχυρίζομενοι μὲν τὴν θέσιν των, ἀλλ' εἰς πλείστους κινδύνους ἐκτεθειμένοι. Ἡ ἔλλειψις φιλελευθερωτέρας ἀντιλήψεως ἐκ μέρους τῶν Ὀρθόδοξων, ἀλλὰ καὶ ἡ παντελής ἀπουσία—ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην—ἀσάθηποτε ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς ἐν τῇ Ὀρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ ὡς πρὸς τὰς παρουσιαζόμενας εἰς αὐτὴν εὐκαιρίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ (παρὰ ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἐκκλησίαις) καὶ τῇ Δύσει (παρὰ τοῖς Παλαιοκαθολικοῖς καὶ Ἀγγλικανοῖς), ἦσις ἄλλως τε καὶ σήμερον εἰς ὑποτυπώδη μόνον εὐρίσκειται κατάστασιν, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ χαθῇ ἡ εὐκαιρία καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ τοῦλάχιστον ἀφελῆς συντηρητικότης ἢ τὴν πρώτην αὐτῆς ἔμπνευσιν ἔχουσα ἐκ τῆς ἀσυναίσθητως ἐπιτυγχανο-

μένης λατινικῆς ἐπιδράσεως ἐφ' ὅσον ἐπεκράτησε διὰ πᾶν τὸ συντηρητικὸν νὰ προβάλληται ἢ τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας θέσις καὶ στάσις ὡς τὸ μέτρον καὶ δι' αὐτὴν τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν!

Ἐν τοῖς Συνεδρίοις τῶν Παλαιοκαθολικῶν ἔλαβον μέρος καὶ πολυπληθεῖς Ἀγγλικοὶ ἐξ Ἀγγλίας καὶ ἐξ Ἀμερικῆς. Ὁ Dollinger ἐν τῷ πρώτῳ Συνεδρίῳ τῆς Βόννης (1874) ἐν τῇ περὶ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν συζητήσει ὑπέβαλε πρότασιν περὶ ἀναγνωρίσεως τῆς τηρήσεως ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς ἀδιακόπου ἀποστολικῆς διαδοχῆς. Τὴν πρότασιν ταύτην, στηριχθεῖσαν ἐπὶ ἐμπεριστατωμένης ἐπιστημονικῆς καὶ ἰδίᾳ ἱστορικῆς ἐρεῦνης ὑπεστήριξε καὶ ὁ πολὺς παλαιοκαθολικὸς ἐπίσκοπος Reinkens. Δυστυχῶς δὲ τε Ρῶσσοι ἀντιπρόσωποι Γιάννισεφ καὶ ὁ Ἕλληνας Ζήκος Ρώσσης ἐφάνησαν ἐφεκτικοὶ καὶ περιορίσθησαν εἰς τὸ νὰ ἐκφράσωσι χαρὰν καὶ ἐλπίδα ἐτι ἐν Ρωσίᾳ καὶ Ἑλλάδι θὰ ἐξητάζετο τὸ πρᾶγμα εὐμενῶς, οὕτω δὲ ἡ πρότασις τοῦ Dollinger ἀπεσύρθη.

Ἡ μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν καὶ Παλαιοκαθολικῶν Γερμανίας καὶ Ἑλβετίας συζήτησις ἐξηκολούθησε μεταγενεστέρως καὶ οὐ μόνον ἀνεγνωρίσθη ἐκ μέρους τῶν δευτέρων τὸ κύρος τῆς χειροτονίας τῶν πρώτων, ἀλλὰ προῦχώρησαν καὶ μέχρις ἐπικοινωνίας μυστηριακῆς. Οἱ ἐν Ὀλλανδίᾳ ἐν τούτοις Παλαιοκαθολικοὶ δὲν ἀνεγνώρισαν ἐν ἀρχῇ τὸ κύρος τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν διὰ παράλειψιν τινα ἐν τῷ χειροτονικῷ καθαρῶς λατινικῆς ἀντιλήψεως (παράλειψις περὶ μνείας ἐξουσίας τοῦ χειροτονουμένου τοῦ προσφέρειν τὴν ἀνάμακτον θυσίαν). Οἱ ἐν Μονάχῳ καὶ ἰδίᾳ ὁ καθηγητῆς Friedrich ἀπέδειξαν τὸ ἀύστατον τῶν ἀντιρρήσεων τούτων. Μετὰ μακρὰν διακοπήν αἱ διαπραγματεύσεις ἐπανελήφθησαν εἰς τρόπον ὅστε πᾶσαι αἱ ἀντιρρήσεις ἤρθησαν καὶ ἀνεγνωρίσθη ἀπολύτως τὸ κύρος τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἰδίᾳ διὰ τῆς δηλώσεως τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ὀλλανδίας τοῦ 1925 ἧτις λέγει: «Πιστεύομεν ἐτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας πάντοτε ἐτήρησε τὴν ἐπισκοπικὴν τάξιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ ἐτι ὁ Ἐδουαρδίνος τύπος τῆς χειροτονίας πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἔγκυρος. Ἐνεκα τούτου δηλοῦμεν ἀνευ ἐνδοιασμοῦ ἐτι ἡ ἀποστολικὴ διαδοχὴ οὐδέποτε διεκόπη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγγλίας». Ἐπὶ τῇ δόξει τῆς δηλώσεως ταύτης καὶ τῆς ἐτέρας δηλώσεως τῶν Παλαιοκαθολικῶν τῆς Οὐτρέχτης τῆς 24 Σεπτεμβρίου 1889, δι' ἧς ἀπορρίπτονται αἱ πλάναι τῆς Λατινικῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας, ἐπῆλθε πλήρης συνεννόησις καὶ ἐν πολλοῖς καὶ ἐπισκοπιῶν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἐκδηλουμένη κυρίως εἰς ἀμοιβαίαν συμμετοχὴν ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τῶν ἐπισκόπων εἰς χειροτονίας ἐπισκόπων. Ἡ σύνοδος τοῦ Lambeth τοῦ 1930 ἀπεφάνθη ἐτι ἐν τῇ δηλώσει τῶν Παλαιοκαθολικῶν τῆς Οὐτρέχτης τοῦ 1889 οὐδὲν ὑπάρχει τὸ ἀντιλέγον εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας. Οὕτως οἱ Παλαιοκαθολικοὶ ἀναγνωρίζουσι πλήρως τὸ κύρος τῶν Ἀγγλικῶν χειροτονιῶν (Προβλ. Old Catholics ἄρθρον ἐν Catholic Encyclopedia, Χρ. Παπαδοπούλου, Περὶ τοῦ Κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, 1925, σελ. 31 κ. ἐ.).

Πρακτικά τῆς Συνόδου τοῦ Lambeth 1920, London 1922, pp. 33 and 154, Πρακτικά Συνόδου τοῦ Lambeth 1930, London 1930, p. 49, 140. Καί ἐκθεσιν τῶν ἐπὶ τῆς συνεννόησεως ἐπιτροπειῶν τῶν Ἀγγλικανῶν καὶ Παλαιοκαθολικῶν ἐν Βιέννῃ τῇ 24 Ἰουλίου 1931 London, 1931).

2) *Παρά τοῖς Διαμαρτυρομένοις. Ἐπισκοπικὴ ἐπίδρασις Ἀγγλικανῶν ἐπὶ τούτων.*

Τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ἀνεκινήθη καὶ μεταξὺ τῶν Διαμαρτυρομένων (Λουθηρανῶν) Ἐκκλησιῶν, αἵτινες διετήρησαν τυχὸν τὸ Ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα καὶ ἰδίᾳ παρὰ τοῖς Σουηδοῖς.

Ὡς γνωστὸν οἱ Σουηδοί, παρὰ τὴν πλήρη ἀποδοχὴν τῆς Διαμαρτυρήσεως καὶ τὸ σπουδαῖον μέρος ὅπερ ἔλαβε κατ' αὐτὴν ὁ ἡρωϊκὸς βασιλεὺς τῆς Σουηδίας Γουσταῦος Ἀδόλφος ((1632) ἡ Σουηδικὴ Ἐκκλησία διετήρησεν οὐ μόνον σχεδὸν ἀκεραίαν τὴν τελετουργικὴν τάξιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα ἐξακολουθοῦσα νὰ χειροτονῇ ἐπισκόπους ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παλαιοῦ τυπικοῦ (κατὰ τὸ πλεῖστον) εἰς τρόπον ὥστε νὰ γεννᾶται ζήτημα καὶ παρ' αὐτοῖς περὶ τοῦ ἱερατικοῦ χαρακτήρος τῆς χειροτονίας των καὶ περὶ τῆς γνησιότητος τῆς ἀποστολικῆς παρ' αὐτοῖς διαδοχῆς. Οἱ ἴδιοι οἱ Σουηδοὶ περὶ πολλοῦ ποιοῦνται τῆς παρ' αὐτοῖς αὐθεντικῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς, τελευταίως δ' ὁ δομινικανὸς θεολόγος S. M. Dewoilly διὰ τοῦ συγγράμματός αὐτοῦ L' Église Suedoise d' Etat a-t-elle gardé la Succesion Apostolique ἀπεφάνθη ὅτι οἱ Σουηδοὶ διετήρησαν τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν ὡς πρὸς τὴν μορφήν οὐχὶ ὁμῶς κατὰ τὸν πνευματικὸν αὐτῆς χαρακτήρα.

Οἱ Ἀγγλικανοὶ διὰ τὴν θέσιν ἣν κατέλαβον ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐν τῇ χριστιανικῇ κόσμῳ καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν μετὰ τὸν μέγαν πόλεμον (1914—1918) κυρίως ἀναπτυχθεῖσαν οἰκουμενικὴν κίνησιν ἐπεβλήθησαν ὡς ἐλέχθη εἰς δόλοκληρον τὸν προτεσταντικὸν κόσμον διὰ τοῦ κύρους τῆς Ἱεραρχίας των εἰς τρόπον ὥστε αἱ μὲν Προτεσταντικαὶ Ἐκκλησίαι, αἵτινες εἶχον διατηρήσει τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, οἴοντι παραπλευρῶς πρὸς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἱεραρχίαν, ἐτόνισαν καὶ ἀνέδειξαν περισσότερο τὴν Ἱεραρχίαν των, αἱ δὲ Ἐκκλησίαι αἱ στερούμεναι ἐπισκόπων ἔσπευσαν ἢ μίᾳ μετὰ τὴν ἄλλην (γερμανικαί, οὐγγρικά, κλπ.) νὰ ἀνασυστήσωσιν—ἔστω καὶ κατὰ τίτλον—τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, τὸ ὅποιον μετὰ πολλῆς μάστιγας τῆς φιλαρεσκείας τὸ ἀναδεικνύουσιν ἔναντι τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἱεραρχίας. Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ τοιαύτη ἐξέλιξις, ἀνήκουστος μέχρι πρό τινας εἰς τοὺς προτεσταντικούς κύκλους, ἔλαβε χώραν ἐξ ἐπιδράσεως τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἱεραρχίας ἔστω καὶ ἂν εἶχεν ὡς ἐλαττήριον τὴν φιλοδοξίαν τῆς μὴ ὑποτιμήσεως τῶν ἀνωτέρων ἀξιώματουχῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων ἔναντι τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ κινήσει, ὅπου μάλιστα οὗτοι ὁμοῦ μετὰ τῶν εἰς τὴν κίνησιν συμμετεχουσῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς παρουσιάζονται ὡς τὴν ἀνωτέραν κατέχοντες βαθμίδα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐμφανίσεως.

Ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία διὰ τοὺς ἀνωτέρω ἀναφερθέντας λόγους ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἐπισκοπικῆς

διαδοχῆς δὲν ὤκνησε νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Σουηδῶν, ἰδίᾳ ἐπὶ ἐρευνῇ τῆς θέσεως καὶ σημασίας τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος παρ' ἀμφοτέραις τῆς Ἐκκλησίας. Αἱ μετὰ τῆς Σουηδικῆς Ἐκκλησίας σχέσεις τῆς Ἀγγλικανικῆς εἶναι παλαιόταται. Ἐκτὸς ὀρισμένων σχέσεων καὶ ἐπαφῶν, ἡδὴ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Μεταρρυθμίσεως, ἀπὸ τοῦ 1909 αἱ σχέσεις κατέστησαν στενώτεραι διὰ τοῦ καθορισμοῦ ἰδίᾳ ἐπιτροπῶν πρὸς ἐξέτασιν καὶ ἐρευνᾶν τοῦ ζητήματος τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν καὶ σουηδικῶν χειροτονιῶν. Ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ἐπεφυλάχθη ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῶν λοιπῶν προτεσταντικῶν ἐπισκοπικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Σκανδιναυίας καὶ Φινλανδίας. Ἡ μετὰ τῶν Σουηδῶν προσέγγισις προὐχώρησε μέχρι τοῦ σημείου ὥστε ἡ ἐν Lambeth Σύνοδος τοῦ 1920 διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 4 καὶ 25 ἀποφάσεών της ἀνεγνώρισε τὸ κύρος τῶν σουηδικῶν χειροτονιῶν καὶ ἐδέχθη σχετικὴν καὶ περιορισμένην μετὰ τῆς σουηδικῆς Ἐκκλησίας ἐπικοινωνίαν. Ἡ δὲ ἐν Lambeth Σύνοδος τοῦ 1930 συνιστᾷ τὴν στενωτέραν μετὰ τῆς Σουηδικῆς Ἐκκλησίας ἐπαφήν. Παρόμοιαι διαπραγματεύσεις ἐγένοντο καὶ μετὰ τοὺς Φινλανδοὺς (διατηρούντων καὶ αὐτῶν τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα) ἰδίᾳ κατὰ τὸ 1934 καὶ 1935 μὴ ἀπολήξασαι εἰσέτι εἰς ὀριστικὸν ἀποτέλεσμα, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Ἀγγλων διὰ τὴν Φινλανδικὴν Ἐκκλησίαν εἶναι ζωηρότατον διότι οἱ ἀπόστολοι τῶν Φινλανδῶν ἦσαν οἱ Ἀγγλοὶ ἱεραπόστολοι Henry καὶ Thomas κατὰ τὸν 12ον καὶ 13ον αἰῶνα καθ' ὅσον ἱστορικῶς παρατηρεῖται διακοπὴ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν προὐχώρησαν αἱ μετὰ τῶν λοιπῶν σκανδιναυικῶν Ἐκκλησιῶν (δανικῆς, νορβηγικῆς, κλπ.) διαπραγματεύσεις περὶ ἀναγνώσεως τῆς χειροτονίας των, δι' ἣν ὑπάρχει πολλὴ εἰσέτι ἐφεκτικότης.

Τῷ 1911 Ἐπιτροπὴ θεολόγων τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Οὐψάλας μετὰ μακρὰν ἐρευνᾶν τοῦ ζητήματος ἀπεφάνθη 1) ὅτι ἡ διαδοχὴ τῶν Ἐπισκόπων διετηρήθη ἀδιάκοπος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Σουηδίας καὶ ὅτι αὕτη ἔχει ἀληθῆ ἀντίληψιν τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος... καὶ 2) ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦ ἱερέως γίνεται ἐπίσης ὀρθῶς ἀντιληπτὸν ὡς θεοσυστατον διὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Λόγου καὶ τῶν Μυστηρίων καὶ ὅτι τοῦτο ὑπῆρξεν ἐν τῇ διαθέσει τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σουηδίας κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν αἰώνων μέχρι σήμερον.

Ἐξ ὅλων τούτων τῶν διαπραγματεύσεων μετὰ τῆς Σουηδικῆς Ἐκκλησίας τὸ κυρίως ἐνδιαφέρον σημεῖον εἶναι ὅτι δίδονται καὶ ζητοῦνται παρὰ τῶν Ἀγγλικανῶν ἐξηγήσεις ὡς πρὸς τὸ κύρος τῶν Ἀγγλικανικῶν καὶ Σουηδικῶν χειροτονιῶν καὶ ὡς πρὸς τὴν πραγματικὴν ἔννοιαν τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς, τοῦ μυστηριακοῦ χαρακτήρος, κλπ. Ἐξ ἄλλου οἱ Σουηδοὶ—γνωστοὶ ὡς σπουδαῖοι ἱστορικοὶ καὶ συστηματικοὶ θεολόγοι—προβαίνουν εἰς σπουδαίας ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας ἐπὶ τοῦ κύρους καὶ τῆς αὐθεντίας τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς τῶν ἰδίων αὐτῶν καὶ τῶν ἀγγλικῶν χειροτονιῶν ἐπὶ προφανεῖ προαγωγῇ τοῦ ζητήματος ἐν γνησίῳ καθολικῷ πνεύματι. Αὐτὴ δὲ ἡ διάκρισις ἐκ μέρους τῶν Ἀγγλικανῶν καὶ διαστολῇ τῶν Σουηδικῶν χειροτονιῶν ἄς καὶ τελικῶς

ἀνεγνώρισαν πρὸς τὰς τῶν λοιπῶν σκανδιναυικῶν προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν, τῶν ὁποίων τὸ κύρος δὲν ἀπεδέχθησαν, δεικνύει τὴν ἀποψιν ἀφ' ἧς ἐξετάζεται καὶ ἐρευνᾶται τὸ ἔλκον ζήτημα (πρβλ. ἀνωτέρω μνημονευθέντα Πρακτικά τῆς ἐν Lambeth Συνόδου τοῦ 1920, σελ. 33 καὶ 152 κ. ἐ. καὶ τοῦ 1930 σελ. 50 καὶ 148 κ. ἐ. The Church of England and the Church of Sweden, London, 1911, ἐπίσημος ἐκθεσις τῶν ἐπιτροπειῶν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῶν διαπραγματεύσεών των καὶ The Church of England and the Church of Finland, London 1934.

3) Παρὰ τοῖς Ὁρθοδόξοις

Ἐνῶς ὅμως αἱ σχέσεις τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν ἰδίᾳ ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν εἰς τε παλαιότεραν καὶ νεωτέραν ἐποχὴν ἦσαν συχναί, οὐχὶ ἀραιότεραι ὑπῆρξαν αἱ μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας σχέσεις καὶ ἐπαφαὶ καὶ γενικώτερον μὲν, ἰδιαιτέρως ὅμως διὰ τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. Τοῦτο δεικνύει καὶ ἡ πλουσία βιβλιογραφία ἰδίᾳ ἐκ μέρους τῶν Ἀγγλων, ἢ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ J. A. Douglas ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ The Relations of the Anglican Churches with the Orthodox, London 1921, σελ. 187—194, δι' ἧς εἴτε ἐξυπηρετεῖται ἡ ἰδέα τῆς ἐνώσεως καὶ προσεγγίσεως τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τῆς παροχῆς ἐξηκριθωμένων καὶ ἐπὶ ἱστορικῶν δεδομένων βασιζομένων πληροφοριῶν περὶ τῆς θέσεως καὶ διδασκαλίας τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, εἴτε ἀναπτύσσεται διὰ μακρῶν τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. Ἀπὸ τῆς μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον ἰδίᾳ ἐποχῆς αἱ σχέσεις πυκνοῦνται καὶ αἱ θεολογικαὶ ἐπαφαὶ γίνονται συχνότεραι μὲ ἐκδηλὰ τὰ θετικὰ αὐτῶν ἀποτελέσματα, εἴτε ὡς πρὸς τὴν καλλιέργειαν ἐλονέν φιλικωτέρων σχέσεων, βασιζομένων ἐπὶ εὐρυτέρας ἀμοιβαίας τῶν δύο Ἐκκλησιῶν γνωριμίας εἴτε ὡς πρὸς τὴν μερικὴν ἔστω ἀναγνώρισιν τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶναι ἔτι εἰς τὰς κατὰ καιροὺς συναπτομένας σχέσεις καὶ ἐπαφὰς σχεδὸν πάντοτε τὴν πρωτοβουλίαν ἔχει ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, ἥτις καὶ σχεδὸν ἐκτὸς συζητήσεως θέτει τὰ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἀναγνωρίζουσα ἀπολύτως τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς ἐν τῷ Χριστιανισμῷ θέσιν καὶ τὴν σημασίαν τῆς δογματικῆς αὐτῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ὑπερόχου αὐτῆς λατρείας.

Ἡ μακρὰ καὶ λεπτομερῆς ἐξιστορήσις τῶν σχέσεων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν θὰ ἦγεν εἰς μῆκος μέγιστον, διὰ τοῦτο δὲ περιορίζομαι ἐν τοῖς ἐξῆς νὰ δώσω ἅπλουν ἱστορικὸν διάγραμμα τούτων, κυρίως δ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς συζητήσεις καὶ ἀποφάσεις ἐπὶ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν.

α) Ἀπὸ τοῦ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως μέχρι τῶν ἡοχῶν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος.

Ἡδὴ ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας (1602-21) καὶ μετέπειτα Οἰκουμηνικοῦ Πατριάρχου, ἐδημιουργήθησαν σχέσεις ἐπαφῆς μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας δι' ἀμέσου ἀλληλογραφίας αὐτοῦ πρὸς τὸν τότε Ἀρχιεπίσκοπον Καντερβούριας Abbot καὶ πρὸς ἄλλα σημερινὰ πρό-

σωπα τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Κύριλλος δὲ πρὸς περισσοτέραν τῶν φιλικῶν τούτων σχέσεων σύμφιξις εἶναι ὁ δωρήσας τὸν περιφθρον Ἀλεξανδρινὸν κώδικα εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἰάκωβον τὸν Α'. Ὅστις ἀπέθανε πρὶν ἢ παραλάβῃ αὐτὸν (1626). ληφθέντα ὑπὸ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Καρόλου τοῦ Α' τῷ 1627 καὶ ἀποτελοῦντα ἔκτοτε ἓνα τῶν πολυτιμωτέρων θησαυρῶν τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου. Καὶ ὁ διάδοχος δὲ τοῦ Λουκάρεως Μητροφάνης Κρητόπουλος, παραμείνας ἐν Ἀγγλίᾳ, συνήψε σπουδαίας σχέσεις μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν χωρὶς νὰ συντελέσωσιν αἱ σχέσεις αὗται τῶν δύο τούτων πατριαρχῶν εἰς τὴν προαγωγὴν οἰκισθῆτε ἐνωτικῆς προσπάθειας, καθ' ὅσον ἡ περὶ καθιδινοζούσης τάσεως τοῦ Κυρίλλου φήμη ἐξ ἑνὸς καὶ ἡ συγκεχυμένη περὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας γνώσις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἰδίᾳ ἐκείνην ἀφ' ἐτέρου συνετέλουν ὥστε αἱ ἐκάστοτε καλλιεργούμεναι σχέσεις νὰ ὑποβλέπωνται ὡς ὑποπτὸι καὶ ἐπικινδυνοὶ καὶ ἐπιβουλοὶ διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος δημιουργηθεῖσα ἀλληλογραφία τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς πρὸς τοὺς ἀνωμότους (non jurors) ἐκκλησθέντας ἐξ ἀγνοίας ὡς ἀποτελοῦντας μέλη τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας διεκόπη δι' ἐπεμβάσεως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κανταυρίας Wake πρὸς τὸν Πατριάρχον Ἱεροσολύμων Χρυσανθὸν (1725). Ἐκ τῆς ἀφορμῆς ταύτης οἱ Πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτῶν ἐδείχθησαν λίαν ἱκανοποιημένοι διὰ τὰς δοθείσας εἰς αὐτοὺς ἐξηγήσεις περὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ἀπεδέχθησαν διὰ πολλὰ σημεῖα τῆς διοικήσεως καὶ διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ὡς ἐν ἀπολύτῳ συμφωνίᾳ πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὑπάρχοντα.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πρέπον εἶναι νὰ μνημονευθῇ ἡ στάσις τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἐναντι τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Οἱ Ἀμερικανοί, συμφώνως μὲ τὴν ὑπέροχον θρησκευτικὴν ἰδεολογίαν των ἔσπευσαν νὰ βοηθήσωσι παντοτρόπως τὸ χειμαζόμενον ἑλληνικὸν ἔθνος. Αἱ περισσότεραι δὲ Ἐκκλησίαι ἔστειλαν εἰς Ἑλλάδα ἅμα τῇ πρώτῃ ἀποκαταστάσει τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους πλὴν ἄλλων καὶ ἱεραποστόλους, ὅπως βοηθήσωσιν εἰς τὴν ὀργάνωσιν σχολείων ὀρφανοτροφείων καὶ ὡς ἐνόμιζον καὶ εἰς τὸν θρησκευτικὸν διαφωτισμὸν τῶν ἐκ τῆς δουλείας προσερχομένων Ἑλλήνων, οἵτινες, κατὰ τὰς ἀτελεῖς γνώσεις ἃς εἶχον περὶ τῆς Ἐκκλησίας μας, ἐθεωροῦντο ἐν πολλοῖς περίπτου εἰδωλότατοι. Ἡ μόνη ἐξ ὧν τῶν Ἀμερικανικῶν Ἐκκλησιῶν ἦτις ἐστάθη εἰς τὸ ὕψος τῆς καὶ ἀντελήφθη τὴν Ἐκκλησίαν μας εἰς τὴν πραγματικότητά ἦτο ἡ Ἀγγλικανικὴ, ἥτις, διὰ τοῦ ἀποσταλέντος Hill (Ἰδρυτοῦ τοῦ καὶ σήμερον περιφθμοῦ σχολείου Χιλ) οὐ μόνον ὠργάνωσε τὴν πρώτην ἐκπαίδευσιν ἐν Ἑλλάδι δι' ἑ καὶ αἰωνία ἐξεδηλώθη καὶ ὑπάρχει ἡ ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν ἀείμνηστον Hill, ἀλλὰ καὶ ἐδείξεν ἀπειρον σεβασμὸν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν μας, οὐδέποτε προβάσα εἰς προσηλυτιστικὴν τινα ἐνέργειαν ἢ διαθέσιν καὶ διὰ τοῦ Hill καὶ τῶν διαδό-

χων του ἐν τῷ Σχολείῳ διὰ τῆς ἰδρύσεως Ὁρθοδόξου Ναοῦ ἐργασθεῖσαν συστηματικώτατα διὰ τὴν ὀρθόδοξον ἀνατροφὴν τῶν μαθητῶν, αἵτινες ὑπῆρξαν αἰ μῆτέρες τῆς ἀνωτέρας παρ' ἡμῖν κοινωνίας (Πρβ. P. E. Shaw, American Contacts with the Eastern Churches 1820 1870, Chicago 1937. Ἴδε καὶ σχετικὴν βιβλιοκρισίαν μου ἐν τῇ Ἀναπλάσει, τ. ΝΑ' ἀριθ 5, Μαΐου 1938, σελ. 66 κ.έ.).

Ἐκτοτε ἐπέρχεται μακρὰ διακοπὴ τῶν σχέσεων, ἣτις ἐπαναλαμβάνεται κατὰ τὸ 1869 ἐξ ἀφρομῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κανταβουρίας Archibald Campbell καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ΣΤ', ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ ἐκδόσις τῆς γνωστῆς πατριαρχικῆς Ἐγκυκλίου περὶ τῆς ταφῆς τῶν Ἀγγλικανῶν ὑπὸ Ὁρθοδόξων κληρικῶν μετὰ τῶν συνήθων ἐπικηδείων εὐχῶν, ὅπου δὲν ὑπῆρχον Ἀγγλικανοὶ ἱερεῖς. Ἡ τοιαύτη χειροτομία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου εὗρε σπουδαιότητα ἀπήχησιν παρὰ τοῖς Ἀγγλικανοῖς, οἵτινες ἐκπαλαί ἐζήτησαν στενωτέραν ἐπαφήν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Τὸ ἐπόμενο ἐτος (1870) ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σύρου Ἀλεξάνδρου Λυκούργου εἰς Ἀγγλίαν ἐπὶ ἐγκαινισμῶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὁρθοδόξου Ναοῦ τοῦ Λίθερου, ἔδωσε νέαν ἀφρομῆν εἰς σπουδαιότητα συζητήσεως τούτου μετ' ἐπιφανῶν Ἀγγλων θεολόγων ἐπὶ τῶν σημείων διαφορᾶς μετὰ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Ὁ Λυκούργος ἐπιστρέψας ἐξ Ἀγγλίας ὑπέβαλε πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῇ 12 Μαΐου 1870 τὴν γνωστὴν αὐτοῦ ἐκθεσιν (Ἐδαγγελικὸς Κήρυξ, 1870, σελ. 310 κ.έ.), ἐν ἣ περιγράφων τὰ τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ ἀποδημίας του καὶ τῶν ἐκδηλώσεων τῶν Ἀγγλων ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας μας, χαρακτηρίζει ὡς ἄριστα τὴν θέσιν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ καθορίζει διαυγέστατα τὰ ἐλατήρια τὰ προκαλοῦντα τὸν πόθον τῆς ἐνώσεως παρὰ τοῖς Ἀγγλικανοῖς καὶ ἀποφαίνεται ὅτι ἡ εἰς τὸ μέλλον μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἔνωσις καὶ εὐκαταία καὶ δυνατὴ εἶναι, συνιστῶν ἔκτοτε τὴν στενωτέραν πρὸς ἀλλήλας προσέγγισιν. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, οἱ διάφοροι Πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἑλλάδος ἔγραψαν τότε θερμότητος πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Campbell ἐπιστολάς (αὐτόθι σελ. 327 κ.έ.) ἐν αἷς μετ' εὐγνωμοσύνης ἐκφράζονται διὰ τὰς πρὸς τὸν Λυκούργον καὶ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν φιλοφρονήσεις καὶ ἐκδηλοῦσι καὶ οὗτοι τὴν πρὸς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν συμπάθειάν των καὶ ἐκτίμησιν. Τὰ μετὰ τῶν παλαιοκαθολικῶν συνέδρια τῆς Βόννης (1874—5) ἔδωσαν ἀφορμὴν στενωτέρας γνωριμίας καὶ ἐπαφῆς τῶν Ἀγγλικανῶν μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων, ἀδιαφόρως ἂν ἕνεκα τῆς ὑπερσυντηρητικότητος τότε τῶν Ὁρθοδόξων εἰς οὐδὲν θετικὸν συνετέλεσαν διὰ τὴν στενωτέραν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν προσέγγισιν. Βραδύτερον ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Salisbury, J. Wordsworth, ἐπεσκέφθη τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κωνσταντῖνον τὸν Ε' (1897—1900) ἡ δ' ἐπίσκεψις αὐτῆ ἀνενέωσε τοὺς δεσμοὺς καὶ τὰς ἐνωτικὰς τάσεις. Πατριαρχικὴ ἐπιτροπὴ τότε συνεζήτησε μετὰ τοῦ ὡς ἄνω Ἀγγλικανοῦ Ἐπισκόπου ἐπὶ τῶν διαφορῶν μετὰ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν καὶ κατέληξεν εἰς σημαντικὰ καὶ ἄξια λόγου συμπεράσματα ἐπὶ τῇ θέσει τῶν

δοθειῶν ἐξηγήσεων ἐπὶ τῶν διαφορῶν σημείων τὰ ὅποια χωρίζουσι τὰς δύο Ἐκκλησίας.

Εἰς τὰς ἐπαφὰς ταύτας μετὰ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν οὐχ' ἥττονος σημασίας εἶναι αἱ ἀπ' εὐθείας μετὰ τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας δημιουργηθεῖσαι σχέσεις μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς κατὰ τὸ δ'. Ἰδιὰ ἡμῖν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Κατὰ τὸ 1840—41 εἰς τῶν κυριωτέρων Τρακταριανιστῶν, ὁ W. Palmer, ἐπεσκέφθη τὴν Ρωσίαν καὶ ἔρχεν ἐκεῖ σπουδαίας μετὰ τῶν Ρώσων ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν σχέσεων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν συνεντεύξεις, τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν περισπούδαστον αὐτοῦ σύγγραμμα Notes of a Visit to the Russian Church, ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Καρδινάλιου Newman, London 1882, δι' οὐ πολὺ ἐνισχύθη ἡ περὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας γνώσις ἐν Ἀγγλίᾳ. Ὁ αὐτὸς ἔγραψεν ἀκόμη A Harmony of Anglican Doctrine with the Catholic and Apostolic Churches of the East, Aberdeen 1846.

Τὰς σχέσεις τῶν Τρακταριανιστῶν πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν περιέγραψεν ὁ P. Shaw ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ The Early Tractarians and the Eastern Church, London 1930.

Πολλῆς σπουδαιότητος καὶ σημασίας εἶναι ἡ κατὰ τὰ ἔτη 1844—54 διεξαχθεῖσα ἀλληλογραφία μετὰ τοῦ William Palmer καὶ τοῦ περιφήμου Ρώσου Θεολόγου M. Khomiakoff, δι' ἧς ἐξετάζονται αἱ μετὰ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ὑφιστάμεναι διαφοραὶ καὶ συζητεῖται τὸ ζήτημα τῶν φιλικῶν αὐτῶν σχέσεων. Τὰ κατὰ τὴν ἀλληλογραφίαν ταύτην καὶ τῶν σχέσεων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν κατὰ τὰ τελευταῖα 50 ἔτη ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Birkbook τῷ 1895. Ὁ καθηγητῆς τῆς Ὁζφόρδης A. B. Stanley ἐπεσκέφθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ρωσίαν καὶ ἐξέδωκε σπουδαιότατον σύγγραμμα (Lectures on the History of the Eastern Church, 2nd Ed. New York 1862) δι' οὐ ἐμπεριστατωμένως ἐκθέτει τὴν ἱστορίαν τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸν θρησκευτικὸν βίον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Ἑλλάδι, Ἀνατολῇ καὶ Ρωσίᾳ. Ἡ δὲ H. C. Romanoff (Ἀγγλὶς τὸ γένος συγγραφεὺς) ἔγραψε περισπούδαστον σύγγραμμα (The Sketches of the Rites and Customs of the Greco-Russian Church, London 1868, δι' οὐ δίδει σημαντικὰς πληροφορίας περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν θρησκευτικῶν ἐθίμων τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὸ 1897 ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἰόρκης Maclagan ἐπεσκέφθη τὴν Ρωσίαν, τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἐπεσκέφθη τὴν Ἀγγλίαν ὁ Μητροπολίτης Φινλανδίας Ἀντώνιος. Ἀμφότεραι αἱ ἐπισκέψεις, καθ' ἃς ἔλαβε μέρος ὡς συνοδὸς ἀμφοτέρων τῶν Ἱεραρχῶν ὁ γνωστός ὀρθοδοξόφιλος Birkbook, ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς φιλικωτάτας μετὰ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν σχέσεις καὶ ἐκδηλώσεις καὶ εἰς τὴν συζήτησιν πλείστων σημείων διαφωτιστικῶν τῆς θέσεως ἑκατέρας τῶν Ἐκκλησιῶν (Πρβλ Ath. Riley, Birkbook and the Russian Church, London 1917).

Οἱ Ρῶσοι ἐν ἀρχῇ ἦσαν συντηρητικώτεροι καὶ ἐπιφυλακτικώτεροι, ἢ στενωτέρα ὁμῶς ἐπαφή καὶ ἐπικοινωνία τῶν Ρώσων μετὰ τῶν Ἀγγλων καὶ ἡ βαθυτέρα μετὰ τῶν ἀλλήλων γνωριμία συνετέλεσεν ὥστε οὗτοι μετὰ περισσοτέρας, σήμερον ἰδίᾳ, ἐφέσεως νὰ

ἀποβλέπωσιν εἰς τὸ δυνατὸν τῆς ἐγγυτέρας συνεννοήσεως, προσεγγίσεως καὶ τελικῆς ἐνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Τὴν κίνησιν ταύτην διηύθυνε τελευταίως ὁ πρὸ τινων ἐτῶν ἀποθανὼν Μητροπολίτης Κιέβου Ἀντώνιος, εἰς τῶν περιφημωτέρων θεολόγων τῆς νεωτέρας ρωσικῆς Ἐκκλησίας. [Συνεχίζεται]

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἡ κοινωνικὴ πρόνοια.

Ὅτι ἐκόμισέ τις γλαυκά εἰς Ἀθήνας, ἐὰν ἔλεγεν ὅτι ἡ κοινωνικὴ πρόνοια, ἀφ' ἧς ἀνέλαβε τὴν διακονήσασιν τῆς χώρας ἡ Ἐθνικὴ Κυβέρνησις, οὐ μόνον διεξάγεται συστηματικώτερον, ἀλλὰ τοῦτ' αὐτὸ ἀνασυνεκροτήθη ἐκ βάθρων. Τοῦτο ὅμως οὐδόλως σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ παύσωμεν τονίζοντες τὴν σημασίαν καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἐπιτευχθεισῶν προσόδων ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου σημείου τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ζωῆς, διὰ τὸ ὅποιον ἡ Ἐκκλησία ἰδιαίτερον ἀείποτε ἠσθάνθη καὶ αἰσθάνεται πάντοτε ἐνδιαφέρον. Ἐχομεν πρὸ ἡμῶν ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν ἔκθεσιν ἐπὶ τῆς κινήσεως τῶν λαϊκῶν ὑπνωτηρίων Ἀθηνῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἔκθεσιν περὶ τῆς κατὰ τὸ διασφραγισθῆναι σχολικὸν ἔτος λειτουργίας τῶν μαθητικῶν συσσιτίων. Καὶ ἐνῶ τὸ πρῶτον ἔργον δὲν ἔχει βεβαίως τὴν ἔκτασιν, τὴν ὁποίαν προσέλαβον τὰ μαθητικὰ συσσίτια, ἐν τούτοις δὲν εἶναι ἡσσονος σπουδαιότητος αὐτῶν. Εἰς πενήκοντα περίπου χιλιάδας ἀνῆλθον αἱ διανυκτερεύσεις τὰς ὁποίας προσέφερε τὸ εὐαγὲς τοῦτο ἴδρυμα κατὰ τὸ ἔτος 1938 εἰς τοὺς ἄνευ στέγης καὶ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ψύχους καὶ τῶν καιρικῶν μεταβολῶν διατελοῦντας. Ἐκ τῶν γραμμῶν ὅμως τῆς ἐκθέσεως διαφαίνεται ὅτι τὸ ἴδρυμα προσέφερεν ἐν ἔτι σπουδαιότερον. Τὴν στοργὴν καὶ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν διψοῦν τὰ πανταχόθεν ἐγκαταλελειμμένα ταῦτα πλάσματα. Τὰ μαθητικὰ συσσίτια ἀφ' ἑτέρου παρέσχον εἰς χιλιάδας ὄλας ἀσθεταὶ καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα θερμὴν τροφήν πρὸς τοὺς ὀργῶντας μικροὺς μαθητάς, ἡ ὁποία διὰ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, τίς οἶδε ἐὰν δὲν ἦτο καὶ ἡ μοναδική, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας.

Ἡ Θ. Λειτουργία διὰ τοὺς ἐργάτας.

Ἡ Α. Μακαριότης ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν μετὰ τὴν καθιέρωσιν τῶν Λειτουργιῶν δι' ἐκδρομὰς καὶ παραθεριστάς, ἐν τῇ μερίμνῃ του ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθηματικῆς παρὰ ταῖς ἐργαζομένας τάξεις, προέβη εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν λίαν πρωτῶν Λειτουργιῶν χάριν αὐτῶν. Αἱ Λειτουργίαι αὗται τελοῦμεναι ἐνωρὶς τὸ πρωῖ, ἰδίως δὲ κατὰ τὰς περιόδους τῆς νηστείας, εἰς τοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς τῶν ἐργατικῶν κέντρων, ἐνθα ὑπηρετοῦσι δύο ἢ πλείονες ἱερεῖς, σκοπὸν ἔχουσι νὰ παράσχωσιν εἰς τὰς ἐργαζομένας τάξεις τὴν εὐκαιρίαν τοῦ ἐκκλησιασμοῦ καὶ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Θ. Ἐὐχαριστίας. Διότι εἶναι γνωστὸν, ὅτι πολλοὶ τῶν ἐργαζομένων, λόγῳ τῆς συμπτώσεως τῶν ὥρων τῆς ἐργασίας, σπανίως ἔχουσι τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκκλησιασθῶσι καί, μετὰ συμμετοχὴν εἰς τὴν θ. λειτουργίαν

νὰ προσέλθωσιν, εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Θ. Ἐὐχαριστίας. Ἦδη ὁμως τοῖς παρέχεται σαφιλῆς εὐκαιρία, τῆς ὁποίας ἀναμφιβόλως θὰ σπεύσωσι νὰ ἐπωφεληθῶσι πάντες.

Τίνος ἡ μεταμέλεια;

Ὁ μέχρι πρὸ δύο μηνῶν ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως καὶ «ἐπίτιμος ἄθεος» Λιτβίνωφ διεγράφη ἤδη μετ' ἀπάντων τῶν μελῶν τῆς ἐνώσεως τῶν «στρατευομένων ἀθένων». Εἰς τί ἄρα γε νὰ οφείλεται τὸ γεγονός τοῦτο; Εἰς μεταμέλειαν τῆς Ἐνώσεως τῶν «στρατευομένων ἀθένων» ἢ τοῦ Λιτβίνωφ;

Ὀλλοί, ἴσως, θὰ γνωρίζωσιν ὅτι ἡ ἐν Ἀλάσκα ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀριθμεῖ πολυαριθμοὺς πιστοὺς μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν εἰς οὗς συγκαταλέγονται καὶ Ἑσκιμῶσι, Ἀλεουτίται, Ἰνδοὶ ὡς καὶ Καρσελίται, καταγόμενοι ἐκ παλαιῶν Ρώσων ἀποίκων. Πάντες οὗτοι ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξίου Αἰ Ἐρησκευτικῆ τῶν ἀκολουθίαι τελοῦνται εἰς τὴν παλαιὰν σλαβικὴν κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν, αἱ λειτουργίαι τῶν ὁμων τελοῦνται ἐνίστε καὶ εἰς τὴν ἀλευτικὴν γλῶσσαν, εἰς ἣν μεταφράσθη τὸ Εὐαγγέλιον καὶ πλεῖστα ἄλλα λειτουργικὰ καὶ θεολογικὰ βιβλία. Εἰς τὴν ἔθρον τῆς ἐπισκοπῆς ὑπάρχει μεγαλοπρεπῆς καθεδρικὸς ναὸς, δυνάμενος νὰ περιλάβῃ πλεόν τῶν χιλίων ἀτόμων. Οἱ ἱερεῖς, οἵτινες ἐξυπηρετοῦσι τὸ ὀρθόδοξον ποίμνιον, ἀνέροχονται εἰς δέκα ἔξ, ἔξ ὧν τρεῖς Ἑσκιμῶσι, εἰς Ἀλεουτίτης, τρεῖς Καρσελίται καὶ ἐννέα Ρώσσοι.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ὡς Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἐξουσιοδοτήσας αὐτῆς ἐπὶ τοῖς γενεθλίοις τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα.

Ἱερὰ Σύνοδος Ἐκκλησίας Ἑλλάδος, συγκαίρουσα Ὑμετέρῳ Θεοφρονήτῳ Μεγαλειότητι ἐπὶ γενεθλίοις Αὐτῆς δέεται τοῦ κυρίου, ἵνα χαρίζηται Αὐτῇ ὑγείαν, μακροήμερον καὶ εὐκλεῖα κατὰ πάντα Βασιλείαν ἐπ' ἀγαθῷ Ἐκκλησίας καὶ εὐσεβοῦς Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ὁ Ἀθηνῶν Χρυσάνθος, Πρόεδρος Εἰς τὰ συγκαλητήρια ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ἀπήντησεν εὐχαριστῶν διὰ τῶν ἐξῆς.

Ἐκ βῆθους καρδίας εὐχαριστῶ ὑμετέραν Μακαριότητα καὶ Ἱερὰν Σύνοδον Ἐκκλησίας Ἑλλάδος.

Γεώργιος Β'.
— Συνοδικῆ ἐξουσιοδοτήσας ὡσαύτως ὁ Μακ. Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς Σεβ. Ἱεράρχας τηλεγραφικὴν ἐγκύκλιον, προτρεπόμενος αὐτοὺς, ἵνα μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ Ἱεροῦ Κλήρου τελέσωσι δοξολογίας ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ εορτασμοῦ τῆς ἐπετειοῦ τῆς 4ης Αὐγούστου.

— Μετὰ τὴν τελικὴν διατύπωσιν του καὶ τὸν κατατιμὸν τῆς σχετικῆς ἐκθέσεως ἐστάλη πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας τὸ σχέδιον τοῦ νέου Καταστατικοῦ Νόμου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας μετὰ τοῦ σχεδίου τοῦ Κανονιστικοῦ Β. Διατάγματος.

— Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας ἔξ ἀφορμῆς σχετικοῦ ἐρωτήματος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἀνεκοίνωσεν αὐτῇ ἀπόφασιν τοῦ παρ' αὐτῷ Νομικοῦ Συμβούλου, καθ' ἣν ἀμμόδιος ἀρχιερεὺς πρὸς ἐκδοσὶν τοῦ διασκευηθῆναι γράμματος, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων διάλυσιν τοῦ γάμου, εἶναι ὁ τῆς κατοικίας τῶν διασκευηθῆναι.

— Συνοδικῆ ἐξουσιοδοτήσας ὁ Μακ. Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐχορήγησε πρὸς λουτροθεραπείαν τῷ μὲν Σεβ. Μητρο. Μαντινείας καὶ Κυνοῦρίας κ. Γερμανῶ δεκαπενθήμερον τῷ δὲ Σεβ. Μητρο. Λευκάδος καὶ Ἰθάκης κ. Δημητρίῳ τοιακονταπενθήμερον ἄδειαν ἀποουσίας.

— Ὁ πρόεδρος τῆς Ἱταλίας κατ' ἐντολὴν τῶν Α.Α. Β.Β.

Υ.Υ. Δουκός και Δουκίσση του Σπολέτο διεβίβασε πρὸς τὴν Α. Μακαριότητα τὸν Ἀρχιεπίσκοπον καὶ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὰς θερμὰς τῶν εὐχαριστίας διὰ τὰς εὐλικρινεῖς εὐχὰς αἱ ὁποῖαι τοῖς διεβιβάσθησαν ἐπὶ τῷ εὐτυχῇ γεγονότι τῆς τελέσεως τοῦ γάμου τῶν καὶ τὰς ὁποίας ἀπεδέχθησαν μετ' ἰδιαίτερας εὐχαριστήσεως.

— Ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου ἐπεβλήθησαν αἱ ἐπέμνειαι ποιναί: Εἰς τὸν ἱερέα Μιχαὴλ Μπερτόλην, ἐφημέριον τοῦ ἱ. Ναοῦ ἁγ. Δημητρίου Ν. Ἑλβετίας, εἰκοσάημερος ἀργία ἐπὶ δυσφημῆσει μέλους τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπείας τοῦ ἐν φ' ἐφημερεύει ἱ. Ναοῦ, εἰς τὸν ἱερέα Παναγιώτην Μπελογιάννην, ἐφημέριον τοῦ ἱ. Ναοῦ τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν Περσιερίου, εἰκοσάημερος ἀργία δι' ἀταξίας ἀναγομένης εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, εἰς τοὺς ἐφημερίους ἁγίου Διονυσίου Πειραιῶς δεκαπενθήμερος ἀργία διὰ τὸν ἴδιον λόγον καὶ διότι τὸ ἅγιον Μυροδοχεῖον εὐρέθη λεηλομένον δι' ἁγίου Μύρου. Εἰς τοὺς ἐφημερίους ἁγίας Τριάδος Πειραιῶς δεκαπενθήμερος ἀργία δι' ἀταξίας παρατηρηθείσας ἐν τῷ ἁγίῳ Βήματι, ἀναγομένης εἰς μὴ εὐπρεπῆ ἐμφάνισιν τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων, ὡς καὶ τὴν καθαριότητα τοῦ ἁγίου Μυροδοχεῖου. Εἰς τοὺς ἐφημερίους ἁγίας Σοφίας Πειραιῶς δεκαπενθήμερος ἀργία δι' ἀταξίας ἀναφερομένης εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας· εἰς τὸν ἐξ αὐτῶν Ἡλίαν Μουσοῦλην, μηνιαία ἀργία διὰ ψευδῆ πληροφορίαν, ἣν ἔδωκε τῷ ἁγίῳ Πρωτοσυγκέλλῳ τῆς ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς. Εἰς τὸν ἐφημέριον ἁγίου Ἀθανασίου μηνιαία ἀργία δι' ἀταξίας κατ' ὅλου ἐν τῷ ἁγίῳ Βήματι καὶ εἰδικώτερον περὶ τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Εἰς τὸν ἱερέα Κωνσταντῖνον Ἀναγνωστόπουλον δεκαπενθήμερος ἀργία, εἰς δὲ τοὺς δύο ἐτέρους συναδέλφους του, Ἀρχιμ. Βασίλειον Πατέρα καὶ Γεώργιον Πρωσοτὸν, μηνιαία τοιαύτη διὰ ὑπατριαν τῶν ἁγίων Σκευῶν καὶ ἄλλας ἀταξίας περὶ τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

— Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος συνοδευόμενος παρὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως ἐπεσκέφθη τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ὁρφανοτροφεῖον Βουλιαγμένης καὶ παρέμεινε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας μετὰ τῶν ὄρφανῶν.

— Τῇ ἑορτῇ τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος ἐχοροστάτησε κατὰ τὸν Μ. Ἐσπερινὸν ἐν τῷ ἑορτάζοντι ἱ. ναῷ τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ Παγκρατίου, τῇ δὲ ἑορτῇ τῆς ἁγ. Παρασκευῆς ἐχοροστάτησε κατὰ τὸν Μ. Ἐσπερινὸν ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῆς ἁγ. Παρασκευῆς τῆς ἐν Ἀττικῇ ὁμωνύμου Κοινοτικῆς.

— Παρουσία τῆς Α.Β.Υ. τοῦ Διαδόχου Παύλου, τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν ὑπουργῶν τῶν πολεμικῶν ὑπουργείων καὶ τῆς Ἀσφαλείας ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἐτέλεσε τὴν ὀρκωμοσίαν ἐν τῇ Στρατιωτικῇ Σχολῇ Ἐυελπίδων τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐξελεθόντων τῆς Σχολῆς νέων ἀνθυπολοχαγῶν.

— Ὡσαύτως ἡ Α. Μακαριότης, παρουσία τῆς Α. Ἐξοχότητος τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, ἐτέλεσεν ἐν τῇ Σχολῇ Χωροφυλακῆς τὴν ὀρκωμοσίαν τῶν ἐκ ταύτης ἐξελεθόντων νέων Ἀνθυπομιοράρχων.

— Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος προέστη τῆς ἐν τῷ καθεδρικῷ Ναῷ Ἀθηνῶν ἐπὶ τῇ τρίτῃ ἑπετείῳ τῆς 4 Αὐγούστου τελεθεισῆς τῆς πρώτης τῆς χθὲς δοξολογίας, εἰς ἣν παρέστησαν ὁ κ. Πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, καὶ εἶτα ἐπεσκέφθη τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, συγκαρτεῖς αὐτῷ ἐπὶ τῷ ἔργασμῳ τῆς τρίτης ἐπετείου, εἰμίμησε δὲ διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τὴν ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ Σταδίῳ μεγάλην λαϊκὴν ἑορτὴν καὶ παρεκολούθησε τὴν πανηγυρικὴν παρέλασεν τῆς Ἐθνικῆς Ὄργανώσεως τῆς Νεολαίας.

— Ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον τῇ παρελθούσῃ Κυριακῇ καὶ ἐκηδεύθη τῇ ἐπομένῃ ἐκ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ Ἀθηνῶν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης πρῶτον Σάνθης Πολύκαρπος. Τῆς νεκρωσίου ἀκολουθίας προέστη ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος, ἐπικηδεύων δὲ λόγον, ἐντολῇ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου, εἶπεν ὁ Θεοφίλ. Επίσκοπος Βροσθίνης. Ὁ μεταστάς Σεβ. Ἱεράρχης ὤρισεν, διὰ τῆς διαθήκης του, ὅπως τὸ ἐν Νεῷ Σμύρῳ ἀκίνητον αὐτοῦ περιέλθῃ εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ὁρφανοτροφεῖον Βουλιαγμένης. Ἡ ἀξία τοῦ ἀκινήτου

ὑπολογίζεται ὑπερβαίνουσα τὸ ἑκατομύριον.

— Ἐκηδεύθη τῷ παρελθόντι Σαββάτῳ ἐκ τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν, τελεταρχοῦντος τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου, ὁ ἱ. Δροσόπουλος, Διοικητῆς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.

— Ἐντολῇ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου ὁ Θεοφίλ. Επίσκοπος Ταλαντίου ἐτέλεσεν ἐν τῷ ἱ. Ναῷ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ὁρφανοτροφείου Θεῖαν Λειτουργίαν καὶ ἐπιμνημοσυνοὺν δέσιν ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἑννέα μηνῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας τοῦ αἰμνήστου Ἀρχιεπισκόπου κυροῦ Χρυσοστόμου. Παρήσαν οἱ συγγενεῖς τοῦ μεταστάντος, τὰ ὄρφανά τοῦ Ὁρφανοτροφείου, αἱ παραθερίζουσαι τρόφιμοι τοῦ Ἀσύλου τοῦ ἁγ. Ἀνδρέου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ οἱ τρόφιμοι τοῦ Οἴκου Τυφλῶν.

— Δοθείσης ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου Διοικήσεως Πρωτευούσης τῆς σχετικῆς ἀδείας, ἀρχειται κατ' αὐτὰς ἐν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ Ὁρφανοτροφείῳ Βουλιαγμένης ἡ ἀνεγερσις νέας μεγάλης πτέρυγος.

— Ἐξεδήμησαν πρὸς Κύριον οἱ Ἀναστ. Παρασκευόπουλος, μέλος τοῦ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Διοικ. Συμβουλίου τοῦ Οἴκου Τυφλῶν καὶ Ἀντώνιος Ρηγανᾶκος, τέως Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν. Ἐν ταῖς κηδείαις ἀμφοτέρων παρέστη ὡς ἐκπροσωπος τῆς Α. Μακαριότητος ὁ Θεοφίλ. Επίσκοπος Ταλαντίου.

— Συνήλθον ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ εἰς συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου τὰ Διοικ. Συμβούλια τοῦ Τιμείου Ἀνταλλαξίμων Κοινοτικῶν καὶ Κοινοφελῶν Περιουσιῶν, τοῦ Φυματολογικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τῶν Ποντιακῶν Μελετῶν.

— Ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ Ἀθηνῶν προσήλθον ἐν σῶματι οἱ ἐξ Ἀμερικῆς ἀφιχθέντες ὁμογενεῖς τῆς Ἑλληνοαμερικανικῆς Ὄργανώσεως GARA, πρὸς τοὺς ὁποίους, μετὰ δοξολογίας καὶ εἰδικῆν ὑπὲρ αὐτῶν δέσιν, ὁ χοροστατήσας Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ὁμίλησε καταλλήλως, διαδηλώσας τὴν χαρὰν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρίδος, ἐπὶ τῇ ἐπισκέψει τῶν ἐν τῇ ξένῃ προσφιλῶν τούτων τέκνων.

— Μερίμνη τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κεφαλληνίας κ. Γεωμανοῦ συμπληροῦται ἡ διακοσμησις τοῦ ἱ. ναοῦ τῆς ἐν Κεφαλληνίᾳ ἱ. Μονῆς τοῦ ἁγ. Γερασιμου, ἐν φ' ἀφ' ἐτέρου ἀνελήφθη ἡ διὰ δημοπρασίας ἀνοικοδόμησις τοῦ μεγάλου ξενώσιου καὶ τοῦ ἡγουμενείου τῆς Μονῆς.

— Τὴν προπαραελθούσαν Δευτέραν ὁ Σ. Μητροπολίτης Μυτιλήνης κ. Ἰάκωβος μετέβη εἰς τὴν Ἀχλαδεῖν, προκειμένου νὰ συνεχισθῶσιν αἱ ἐργασίαι τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἐκεῖ ἀνακαλυφθείσης μεγάλης παλαοχριστιανικῆς Βασιλικῆς, περὶ ἧς ἐγράψαμεν εἰς προηγούμενον φύλλον. Τὴν Α. Σ. συνῶδεν ὁ Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων Μυτιλήνης κ. Εὐστρο. Παρασκευαΐδης καὶ ὁ Ἐπιμελητῆς κ. Ἰωάννης Κοντής, ἀμφοτέροι δὲ παρέμειναν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας μετὰ τοῦ Σεβασμιωτάτου, συνεχίσαντες τὰς ἀνασκαφάς, αἵτινες ἐφερον εἰς φῶς μέγα μέρος τοῦ Ναοῦ.

— Κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα ἐγένετο ἐν Θεσσαλονίκῃ ἡ τελετὴ τῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης τελούντων Κατηχ. Σχολείων τῆς αὐτόθι ἀπὸ δεκαετίας καὶ πλέον εὐδοκίμας δρώσης Ὄργανώσεως «Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἀδελφότης Ἀποστολικῆ Διακονία». Κατ' αὐτὴν ὁμίλησε καταλλήλως ὁ Σεβ. Μητρ. Θεσσαλονίκης κ. Γεννάδιος, τονίσας τὴν συντελουμένην γενικῶς ἐν τοῖς Κατηχητικοῖς Σχολείοις ἐργασίαν πρὸς φρονηματισμὸν τῆς νεολαίας.

— Κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα ἐγένετο ἐν Ἐπανομῇ Θεσσαλονίκης τελετὴ θρηισμοῦ, εἰς ἣς παρέστησαν αἱ Ἀρχαὶ τῆς πόλεως. Ἡ τελετὴ ἐγένετο πρωτοβουλία τῆς Ε.Ο.Ν. Ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Σεβ. Μητρ. Θεσσαλονίκης κ. Γενναδίου παρέστη ὁ Θ. ἐπίσκοπος Ὀλυμποῦ κ. Καλλίνικος.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἡ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Ἑλληνικῆς Γεωργικῆς Ἐταιρείας, Π. Καλλιγᾶς, Ἀντιπρόεδρος, *Θετικὰ ἀποτελέσματα τοῦ Γεωργικοῦ Σχολείου Συγγροῦ*, Ἀνάβρυτα Ἀμαρυσίου—Κηφισσιᾶς, 1939. Περιέχει: λίαν παραστατικὴν εἰκόνα τῶν ἐργασιῶν τῆς Σχολῆς ταύτης καὶ τῆς παρεχόμενης ὠφελείας ὑπὸ τὸ ἐμπνευσμένον προσωπικὸν αὐτῆς, τελούντας ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Ἀλ. Σάντα,

